

Jenni Jakunaho, Milja Kaivosoja

TOIMINNAN ANALYYSIN OPPIMINEN - esimerkkitoimintana valokuvaus

Opetusmateriaali toimintaterapian tutkinto-ohjelmaan

TOIMINNAN ANALYYSIN OPPIMINEN - esimerkkitoimintana valokuvaus

Opetusmateriaali toimintaterapian tutkinto-ohjelmaan

Jenni Jakunaho
Milja Kaivosoja
TTK2SN
Syksy 2016
Toimintaterapian tutkinto-ohjelma
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu

Toimintaterapian tutkinto-ohjelma, toimintaterapeutti

Tekijä(t): Jenni Jakunaho, Milja Kaivosoja

Opinnäytetyön nimi: Toiminnan analyysin oppiminen - esimerkkitoimintana valokuvaus, opetusmateriaali toimintaterapian tutkinto-ohjelmaan

Työn ohjaaja(t): Maarit Virtanen, Kaija Nevalainen

Työn valmistuslukukausi- ja vuosi: Syksy 2016

Sivumäärä: 48+6

Toiminnan analyysi on yksi toimintaterapeutin työtä ohjaavista ydinprosesseista. Toiminnan analyysi on se, joka erottaa toimintaterapian muista toimintaa käyttävistä aloista. Toiminta on luonnollinen osa jokaisen ihmisen arkea. Ihmisille on ominaista luontainen aktiivisuus ja siksi toiminta on aina ollut osa ihmisten elämää. Toimintaterapeutit uskovat, että ihminen voi vaikuttaa omaan terveyteensä ja hyvinvointiinsa silloin, kun hän pystyy taitavasti toimimaan vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja ympäristöjen kanssa. Tyydyttävä toiminnallinen suoriutuminen syntyy siitä, kun tekijän onnistuu vastata toiminnan asettamiin vaatimuksiin ympäristön ollessa myötävaikuttajana. Ongelmia ilmenee, kun jokin elementeistä ei ole tasapainossa muiden kanssa. Toimintaterapeutti voi vaikuttaa suoriutumiseen auttamalla tekijää muuttamaan, muuttamalla toiminnan sisältöä, vaatimuksia tai ympäristöä. Tehdäkseen tämän toimintaterapeutin täytyy analysoida toiminta saadakseen tietoa toiminnan vaatimuksista ja mahdollisuuksista soveltaa toimintaa sellaiseksi, että se mahdollistaisi toiminnasta suoriutumisen.

Projektimuotoisen opinnäytetyömme tulostavoitteena oli valmistaa Oulun ammattikorkeakoululle opetusmateriaaliksi PowerPoint –esitys toiminnan analyysistä ja sovelluksesta esimerkkitoimintana valokuvaaminen. Projektin välitön tavoite oli, että Oulun ammattikorkeakoulun toimintaterapian tutkinto-ohjelman opettajat käyttävät PowerPoint –esitystä opetusmateriaalina opettaessaan toiminnan analyysia ja sovellusta. Projektillamme oli myös kaksi kehitystavoitetta, selkeänä kehitystavoitteena oli, että Oulun ammattikorkeakoulun opettajat vakiinnuttavat opetusmateriaalin käytön tutkinto-ohjelmassa ja pidempiaikaisena tavoitteena oli, että opiskelijat hyötyvät opetusmateriaalista ja kokevat sen havainnollistavana sekä toiminnan analyysiä ja sovellusta konkretisoivana.

Tehdessämme opetusmateriaalia keräsimme ja käsitelimme tietoa toiminnan analyysistä ja sovelluksesta sekä valokuvaamisesta. Opetusmateriaalin laatukriteereitä olivat käytettävyys, informatiivisuus ja havainnollisuus, siksi etsimme myös tietoa opetusmateriaalin ja PowerPoint –esityksen tekemisestä. Projektimme tulostavoite toteutui, välittömän ja kehitystavoitteiden toteutumisista emme voineet projektin aikana arvioida.

Asiasanat: opetusmateriaali, toiminnan analyysi ja sovellus, valokuvaus, PowerPoint –esitys, toimintaterapia

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree Programme of Occupational Therapy, Occupational Therapist

Author(s): Jenni Jakunaho, Milja Kaivosoja

Title of thesis: Learning Occupational Analysis – Photographing as an Example Occupation, a Teaching Material for the Degree Programme in Occupational Therapy

Supervisor(s): Maarit Virtanen, Kaija Nevalainen

Term and year when the thesis was submitted: Autumn 2015 Number of pages: 48+6

Occupational analysis and adaptation form one of the core concepts of occupational therapy. Analysing occupations is what makes occupational therapy different from other professions that use occupation. It is human nature to be active and that's why occupations have always been a part of our lives. Occupational therapists believe, that a person can affect their health and wellbeing when they can perform occupations in a skilled way and interact with other people and environments. A competent occupational performance occurs when the individual can meet the demands of the occupation so that the environments are contributing to this performance in a positive way. Problems arise when one of these elements is out of balance. An occupational therapist can have an impact on the performance by helping the individual change, changing the demands, contents or environments of the occupation. To do this the therapist must analyse the occupation in order to get information about the demands of the occupation and to get information about the possibilities of adapting the occupation so that it enables a competent occupational performance.

The goal of our thesis project was to develop a learning material for Oulu University of Applied Sciences. The topic of the learning material was occupational analysis and adaptation, using photographing as an example occupation. The format of the learning material was a PowerPoint presentation. The direct goal of the project was that the teachers at Oulu University of Applied Sciences would use the learning material when teaching occupational analysis and adaptation to the students. The project also had two long-time goals. Firstly the teachers at Oulu University of Applied Sciences would use the learning material on a regular basis, and secondly the students would benefit from the learning material and experience it as demonstrating and concretizing.

In the making of the project we collected and processed information about occupational analysis and adaptation and also photographing. Our quality standards for the project were that it was to be demonstrational, usable and informational. That is why we also processed information about making a learning material and a PowerPoint presentation. The goal of our project was fulfilled, but during our project we couldn't yet evaluate if the long-term goals were fulfilled.

Keywords: teaching material, occupational analysis and adaptation, photographing, PowerPoint – presentation, occupational therapy

SISÄLLYS

1	PROJEKTIN TAUSTA	6
1.1	Projektin lähtökohdat.....	6
1.2	Projektin tavoitteet.....	8
2	PROJEKTIN SUUNNITTELU	10
2.1	Projektin organisaatio.....	10
2.2	Projektin päätehtävät.....	11
3	VALOKUVAUS TOIMINTANA	14
3.1	Toiminnan käsite	14
3.2	Luovien toimintojen merkityksellisyys.....	15
3.3	Toiminnan merkitys ennen ja nyt.....	16
3.4	Valokuvaaminen ennen ja nyt	17
3.5	Lait valokuvaamisen taustalla	20
4	TOIMINNAN ANALYYSI JA ADAPTAATIO TOIMINTATERAPIAN YDINPROSESSINA.....	22
4.1	Perus-, vaatimus- ja sovellusanalyysi	23
4.2	Tehtävä-, teoria- ja yksilösuuntautunut toiminnan analyysi.....	23
5	INHIMILLISEN TOIMINNAN MALLI TOIMINNAN ANALYYSIN TAUSTATEORIANA.....	27
5.1	Inhimillisen toiminnan mallin keskeiset käsitteet	27
5.2	Valokuvaamisen toiminnan analyysiä Inhimillisen toiminnan mallin mukaan	29
6	POWERPOINT –ESITYKSEN SUUNNITTELU JA TOTEUTUS	32
6.1	PowerPoint -esityksen laatukriteerit	32
6.2	PowerPoint –esityksen pedagogiset ratkaisut.....	33
6.3	PowerPoint –esityksen kehitysprosessi	36
7	PROJEKTIN ARVIOINTI	39
7.1	Projektin päätehtävien arviointi	39
7.2	Projektin tavoitteiden saavuttamisen arviointi	41
7.3	Projektin laatukriteereiden arviointi	41
	POHDINTA	44
	LÄHTEET	47
	LIITTEET	50

1 PROJEKTIN TAUSTA

1.1 Projektin lähtökohdat

Valokuvausta voidaan käyttää toimintaterapiassa sekä muissa sosiaali- ja terveysalan ammateissa monin eri tavoin. Erityisesti Miina Savolaisen voimauttava valokuva –menetelmän myötä valokuvaamisen käyttö terapeuttisena menetelmänä on saanut suosiota. Osaltaan valokuvaamisen lisääntyneeseen käyttöön vaikuttanee valokuvaamisen suosio ja helppous; valokuvaamisen kulttuuri on muuttunut voimakkaasti viime vuosina. Siinä missä joitakin vuosikymmeniä sitten käytettyille filmirullille mahtui kolmisenkymmentä valokuvaa, nykyaikana käytettyihin muistikortteihin mahtuu tuhansiakin valokuvia. Nykyään digikuvaamista voi helposti harrastaa myös puhelimella, joidenkin älypuhelimien kamerat ovat jopa niin edistyneitä, että niillä otetut valokuvat vastaavat laadultaan digijärjestelmäkameralla otettuja valokuvia.

Ideamme projektimuotoisesta opinnäytetyöstä syntyi omasta kiinnostuksestamme sekä yhteistyötahon kiinnostuksesta valokuvaamisen käyttöön toimintaterapiassa. Alkuperäinen yhteistyötaho jäi pois projektista ja ilmi kävi Oulun ammattikorkeakoulun tarve opetusmateriaalille valokuvaamisen käytöstä toimintaterapiassa. Kehitimme aihetta eteenpäin ja matkan varrella syntyi monia uusia ideoita. Lopullinen aiheemme on opetusmateriaali toiminnan analyysistä, esimerkkitoimintana valokuvaus.

Toimintaterapia on tieteeseen perustuva sosiaali- ja terveysalan ammatti. Toimintaterapeutit ovat Valviran hyväksymiä terveydenhuollon ammattihenkilöitä (terveydenhuollon ammattihenkilölaki). Toimintaterapia on kuntoutusta, joka auttaa selvittämään haasteita, jotka vaikeuttavat ihmisen osallistumista hänelle mielekkäisiin toimintoihin. Sen avulla voi myös ennaltaehkäistä mahdollisia jokapäiväistä elämää haittaavia tekijöitä. Joskus on tarpeen oppia uusia taitoja tai toimintatapoja, jos esimerkiksi tapaturma, sairaus tai muu tekijä haittaa toimintakykyä. (Canadian Association of Occupational Therapists 2016, viitattu 13.8.2016.)

Toimintaterapeutin ammatin voidaan katsoa alkaneen USA:ssa vuonna 1917 viiden henkilön perustaessa The National Society for the Promotion of Occupational Therapy nimisen yhdistyksen. Näillä viidellä henkilöllä oli kokemusta toiminnan käytöstä osana potilaiden hoitoa. Yhdistyksen

tavoitteena oli "toiminnan terapeutin käytön edistäminen, toiminnan yksilöön kohdistuvien vaikutusten tutkiminen, sekä tämän tiedon tieteellinen levittäminen. (Hautala, Hämäläinen, Mäkelä & Rusi-Pyykönen 2011, 325.) Toimintaterapian käyttöön osana psykiatrista hoitoa vaikutti paljon Yhdysvaltojen yhteiskunnalliset muutokset sekä teollistumisen vaikutus. Ihmiset olivat muuttaneet työn perässä kaupunkeihin, joissa elämä oli kuitenkin yksitoikkoista ja ihmisillä esiintyi paljon sosiaalisia ongelmia. (Hautala ym. 2011, 326.) Muiden aatteiden tapaan hyväntekeväisyysliikkeet kehittyivät ja yhteiskunta alkoi kantaa enemmän vastuuta kansalaisten hyvinvoinnista (Harra 2005, 19).

Päämääränä toimintaterapiassa on mahdollistaa asiakkaan toiminta. Pyrkinessään tähän toimintaterapeutti tarkastelee asiakkaan valmiuksia, taitoja, arvoja ja mielenkiinnon kohteita sekä analysoi, porrastaa ja soveltaa toimintaa sekä tekee ympäristön muokkausta yhdessä asiakkaan kanssa. Toimintaterapiassa toimintaa voi käyttää välineenä tai se voi olla myös interventiossa päämäärä, johon asiakas pyrkii. (Hautala ym.2011, 9-10.) Esimerkiksi valokuvaaminen voi olla päämäärä ja tavoite lapsella, jolla on toiminnan ohjauksen haastetta. Päästäkseen tähän tavoitteeseen, voidaan käyttää intervention välineenä esim. kuvallisia ohjeita kameran käytöstä.

Toimintaterapeutin työtä ohjaa neljä ydinprosessia, joita ovat toiminnan analyysi ja adaptaatio, minän tietoinen käyttö, arviointi sekä ympäristön analyysi ja adaptaatio (Hagedorn 2000, 17). Työssämme tarkastelemme erityisesti toiminnan analyysia ja adaptaatiota ydinprosessina, sillä työn tarkoitus on toimia opetusmateriaalina aiheen opetuksessa. Toiminnan analyysi ja adaptaatio on tärkeä taito, sillä joskus voi olla tarpeen soveltaa toimintoja asiakkaalle sopiviksi esimerkiksi asiakkaan toimintakyvyn rajoitusten vuoksi. Tehdäkseen tämän, toimintaterapeutin tulee osata analysoida ja adaptoida toimintaa. (Hagedorn 2000, 17, 169.)

Keskeinen osa toimintaterapeutin työtä on työtä ohjaavien viitekehysten ja/tai mallien käyttö. Toimintaan keskittyvistä toimintaterapian malleista Inhimillisen toiminnan malli on yksi kansainvälisesti laajimmin levinneistä ja tutkituista malleista. Työssämme tarkastelemme toiminnan analyysiä ja adaptaatiota Inhimillisen toiminnan mallin mukaisesti, sillä se on Suomessakin paljon käytetty ja laajuutensa ja selkeytensä osalta soveltuu opetukseen. Valitsemamme malli on toimintaterapiaan luotu, joten se tukee ammatillista ajatteluamme työskentelyssämme.

Yhä useammin toimintaterapeutilta vaaditaan kykyä osoittaa tutkimustieto työnsä taustalla. Niin kuin muillakin sosiaali- ja terveystieteillä, myös toimintaterapiassa näyttöön perustuva käytäntö on

noussut esiin. Näyttöön perustuva käytäntö tarkoittaa sitä, että käytettävästä menetelmästä on tutkittua tietoa sen vaikuttavuudesta. Taylorin (2008) mukaan näyttöön perustuva käytäntö määritellään parhaan, ajan tasalla olevan ja arvioidun, punnitun tiedon systemaattiseksi käytöksi terapiakäytäntöjen suunnittelussa ja toteutuksessa. Näyttöön perustuva käytäntö on ollut sosiaali- ja terveysalalla paljon puhuttu aihe. Kaiken työn pitäisi olla perusteltua ja pohjautua tutkimustietoon, on kuitenkin haastavaa löytää ja arvioida näyttöä (Law 2002, esipuhe). Asiakkaille tarjottujen palveluiden tulisi perustua tietoon. Ammattilaisten tulisi arvioida käytäntöjään, jotta voi tietää, olisiko niissä yksittäisen asiakkaan kohdalla parannettavaa. Tämä tekee näyttöön perustuvasta käytännöstä myös asiakaslähtöistä. Näyttöön perustuva käytäntö ei ole, vastoin ammattilaisten mahdollista pelkoa, ristiriidassa kliinisen asiantuntemuksen kanssa. Kokemus on tärkeää ja auttaa tulkitsemaan tutkimustietoa. Yksinkertaisuudessaan näyttöön perustuva käytäntö on sitä, että ammatinharjoittaja osaa yhdistää kliinisen asiantuntemuksensa ja parhaan mahdollisen ajankohittaisen tutkimustiedon ja näiden perusteella muuttaa toimintatapaansa tehokkaammaksi. (Law 2002, 5-6.)

Vaikka viime aikoina on peräänkuulutettu tuoreen tutkimustiedon tärkeyttä, toimintaterapian teoriaperustana ovat pitkään toimineet useiden teoreetikoiden näkemykset. Työhön etsimme esimerkkitoiminnasta eli valokuvaamisesta tutkimustietoa, mutta tutkimuksia löytyi hyvin heikosti. Päädyimme käsittelemään aihetta toimintaterapian kirjallisuuden pohjalta.

1.2 Projektin tavoitteet

Projektityölle on erityisen tärkeää määritellä selkeät tavoitteet. Tyypillisesti tavoitteet määritellään käyttäen sekä määrällisiä, että laadullisia mittareita. Hyödyllisin tavoiteasettelu on laadullisten sekä määrällisten yhdistäminen. Huomio tulisi kiinnittää myös täsmälliseen ilmaisuun. (Rissanen 2002, 44-46.) Alastamme huolimatta tuotteemme on opetusalan tuote, ja sitä ohjaavat opetusalan ammattietiikka ja eettiset periaatteet.

Projektimme tulostavoitteena oli valmistaa PowerPoint –esitys toiminnan analyysistä ja sovelluksesta esimerkkitoimintana valokuvaaminen Oulun ammattikorkeakoululle opetusmateriaaliksi, toimintaterapian tutkinto-ohjelman opettajien käytettäväksi. PowerPoint on Microsoftin luoma esitysgraafiikkaohjelma, jota hyödynnämme tuotteessamme (Lammi, 2014, saatesanat). PowerPoint –esityksessä sisällytämme audiovisuaalista materiaalia valokuvaamisesta ja sen käytöstä toimintaterapiassa. Audiovisuaalisen havainnollistamisen avulla voidaan nopeuttaa kokonaisuuksien tai

toimintaperiaatteiden ymmärtämistä sekä auttaa keskittymistä ja tehostaa mieleen painamista (Koskimies, 2002, 138). Välitön tavoite kuvaa projektin konkreettista lopputulosta (Silfverberg 2007, viitattu 24.4.2016). Projektimme välitön tavoite oli, että Oulun ammattikorkeakoulun toimintaterapian tutkinto-ohjelman opettajat käyttävät PowerPoint –esitystä opetusmateriaalina opettaessaan toiminnan analyysia ja sovellusta. Kehitystavoite tarkoittaa pitkän aikavälin muutosvaikutuksia. Kehitystavoite voi toteutua hyvinkin pitkän ajan jälkeen, jopa vuosien päästä projektin päätöksestä (Silfverberg 2007, viitattu 24.4.2016.) Projektimme ensimmäinen, selkeä kehitystavoite oli, että Oulun ammattikorkeakoulun toimintaterapian tutkinto-ohjelman opettajat vakiinnuttavat opetusmateriaalin käytön tutkinto-ohjelmassa. Pidempiaikainen kehitystavoite on, että opiskelijat hyötyvät PowerPoint -esityksestä opetusmateriaalina ja kokevat sen havainnollistavana ja toiminnan analyysiä ja sovellusta konkretisoivana.

Projektilla voi olla monta hyödynsaajaa. Lopullinen kohderyhmä hyötyy projektin lopputuloksesta. Myös puhutaan välittömistä hyödynsaajista, joiden toiminnan kehittymisen myötä myös lopullisen kohderyhmän saama hyöty toteutuu (Silfverberg 2007, viitattu 24.4.2016). Projektissamme välittömiä hyödynsaajia olivat Oulun ammattikorkeakoulun toimintaterapian tutkinto-ohjelman opettajat, sillä opettajat saavat opetusmateriaalin, joka auttaa heitä aiheen opettamisessa. Lopullisena hyödynsaajina ovat Oulun ammattikorkeakoulun opiskelijat, jotka oppivat opetusmateriaalin avulla toiminnan analyysin ja sovelluksen.

2 PROJEKTIN SUUNNITTELU

2.1 Projektin organisaatio

Projektin toteuttaminen edellyttää eri alojen asiantuntijoiden yhteistyötä. Nämä henkilöt muodostavat projektiorganisaation, jossa jäsenillä on oma tehtävänsä, vastuualueensa ja roolinsa projektissa. Projektiorganisaatio on tarkoitettu kertakäyttöiseksi ja sille on luontaista tilapäisyys ja joustavuus. Projektiorganisaatio muuttuu projektin eri vaiheissa, ja kun projektin tehtävä on suoritettu, projektiorganisaatio puretaan. (Ruuska 2007, 21, 25, 125-128.)

Projektiorganisaatioon kuuluvat projektiryhmä, ohjausryhmä sekä tukiryhmä. Tässä projektissa projektiryhmän muodostivat projektivastaavat. Tämän opinnäytetyön projektin projektivastaavat olimme me opinnäytetyön tekijät Jenni Jakunaho ja Milja Kaivosoja. Projektin projektivastaavat huolehtivat projektin etenemisestä ja tavoitteiden saavuttamisesta (Rissanen 2002, 78-80). Emme jakaneet projektivastaavan tehtäviä vaan toimimme yhdessä eri tehtävissä esimerkiksi tuotteen suunnittelussa, toteutuksessa, arvioinnissa ja raportoinnissa.

Projektilla on aina tilaaja (/tilaajat) tai asettaja (/asettajat) (Rissanen 2002, 78-80; Ruuska 2007, 21). Tilaaja/asettaja on henkilö tai henkilöt, jotka päättävät projektin käynnistymisestä. Projektissamme tilaaja/asettaja olivat Oulun ammattikorkeakoulun toimintaterapian tutkinto-ohjelman opettajat. Projektin ohjausryhmä tukee projektia sekä edistää tiedonkulkua. Ohjausryhmä toimii projektivastaavien rinnalla. (Rissanen 2002, 77.) Projektimme ohjausryhmään kuuluivat Oulun ammattikorkeakoulun toimintaterapian tutkinto-ohjelman opettajat Maarit Virtanen ja Kaija Nevalainen. Maarit Virtanen ja Kaija Nevalainen jakoivat ohjausryhmän tehtävät vastaten projektin ohjaamisesta sekä päätehtävien hyväksymisestä.

Projektiin kuuluu myös tukiryhmä, jonka tehtävä on tukea projektia esim. varmistamalla, että tuote vastaa laatukriteereitä. Muut tehtävät voivat olla esimerkiksi projektin ohjausprosessin toimintoihin liittyviä, kuten raportoitavan tiedon keruu ja analysointi. Tukiryhmään voi kuulua esim. erityisalojen asiantuntijoita sekä muita yksityishenkilöitä. (Ruuska 2007, 129.) Tukiryhmään kuului myös opinnäytetyömme vertaisarvioija Jaana Sotaheimo. Tukiryhmä voi muuttua projektin toteutuksen aikana.

Projektivastaavien, tilaajien, ohjausryhmän ja tukiryhmän välillä tapahtuu viestintää, joka on oleellinen osa projektin toteutusta. Viestintä vaihtelee riippuen projektin laajuudesta. Pienissä projekteissa, joissa projektiryhmä on pääosin tuttu, selvittää kevyemmällä suunnittelulla. Viestintä on projektille tärkeä työväline, jonka avulla hallitaan sidos- ja intressiryhmiä, projektin vaiheita sekä sen sisäistä toimivuutta ja tehokkuutta. (Ruuska 2007, 212.) Tehokas, onnistumiseen johtava viestintä on kaksisuuntaista, joka tarkoittaa sitä, että se ei tapahdu ylhäältä alas tai päinvastoin. Viestintä edellyttää myös sen, että sanoman vastaanottaja on ymmärtänyt sanoman lähettäjän tarkoittamalla tavalla. Tähän liittyy olennaisesti lähettäjän halu tulla ymmärretyksi. Viestinnän sanoman saavuttamisen varmistamiseksi on erilaisia keinoja, muun muassa palautteen antamisen menettelytavoista sopiminen. Joissakin tapauksissa tämä on tarpeellista, sillä takaisinkytkennän puuttuminen voi johtaa väärinkäsityksiin. Projektissamme viestintä toteutui pääosin sähköpostin ja puhelimen välityksellä sekä palaverien kautta. (Ruuska 2007, 214-215.)

2.2 Projektin päätehtävät

Projektilla on elinkaari, jolla tarkoitetaan sitä, että sillä on selkeät alkamis- ja päättymisajankohdat. Elinkaarella on useita eri vaiheita, joilla on omat tyypilliset ongelmansa ja toimintamallinsa. Vaiheet kulkevat limittäin, sillä joskus voi joutua palaamaan edelliseen vaiheeseen. Siksi voi olla haastava sanoa, missä vaiheessa projekti tietyllä hetkellä on. (Ruuska 2007, 22-23.) Projektissamme päätehtäviä olivat aiheeseen perehtyminen, projektin suunnittelu, PowerPoint -esityksen suunnittelu ja toteutus, palautteen keruu ja viimeistely, projektin päättäminen sekä arviointi.

Projektimme ensimmäinen päätehtävä oli aiheeseen perehtyminen. Aluksi olimme ajatelleet tehdä opinnäytetyönämme oppaan, joka perehdyttäisi Miina Savolaisen Voimauttava valokuva -menetelmän käyttöön. Eräältä yhteistyötaholta oli herännyt kiinnostus aiheeseen. Opettajien ohjauksen avulla selvisi, että aihe ei perustu toimintaterapian teoriaan ja aiheeseen liittyi liikaa tekijänoikeuskysymyksiä, joiden vuoksi työn toteuttaminen olisi ollut käytännössä mahdotonta. Ideoimme myös opetusmateriaalia valokuvaamisen käytöstä terapeuttisena toimintana. Myöhemmin kävi ilmi, että koulullamme on tarve opetusmateriaalille, joka koskisi toiminnan analyysin ja sovelluksen opettamista toimintaterapiaopiskelijoille. Päädyimme tekemään opetusmateriaalin toiminnan analyysistä ja sovelluksesta esimerkkitoimintana valokuvaaminen.

Perehdyimme toiminnan analyysiin ja sovellukseen liittyviin toimintaterapian tietokirjoihin. Tiedonhakuun haimme apua koulumme kirjaston tiedonhaun ammattilaiselta. Valitsimme taustateoriaksi

Gary Kielhofnerin Inhimillisen toiminnan mallin, joka tarkastelee toimintaa laaja-alaisesti. Malli on meille molemmille entuudestaan tuttu, joten arvelimme sen sopivan projektiin aiempien tietojemme, sekä uuteen tietoon perehtymisen pohjalta.

Seuraava tehtävämme oli projektin suunnittelu. Projektin suunnitteluun kuului olennaisesti projektisuunnitelman laatiminen. Ruuskan (2007, 22) mukaan projektisuunnitelma on keskeinen projektin toiminnan kannalta. Projektisuunnitelman laatiminen on projektivastaavien tehtävä. Projektisuunnitelma auttaa hallitsemaan projektia ja arvioimaan projektin onnistumista. (Ruuska 2007, 22.) Projektin suunnittelun aloitimme perehtymällä kirjallisuuteen, joka koskee projektityötä. Tutustuimme myös teorian tietoon hyvästä opetusmateriaalista. Tämä auttoi meitä valitsemaan tuotteen laatukriteerit. Opinnäytetyömme oli meille molemmille ensimmäinen projektimme, joten projektityöskentely oli meille molemmille uusi asia.

Projektisuunnitelmassa määrittelimme projektiorganisaation, projektin päätehtävät sekä projektin taustan, johon sisältyi projektin lähtökohdat sekä projektin tavoitteet. Lisäksi projektisuunnitelmaan kuvasimme projektin aikataulun. Suunnitelmaan sisällytettiin myös kustannusarvio. (Rissanen 2002, 54.) Projektisuunnitelmaamme kuului riskien kartoittaminen, ennaltaehkäisy ja hallinta. Työmme oli monelta osin teknologiasta riippuvainen, minkä vuoksi näimme riskeinä tietokoneiden hajoamisen, joka voi pahimmillaan johtaa työn menettämiseen. Myös tietokoneen ohjelmat, joita työn tekoon tarvitsimme, olivat haavoittuvaisia. Lisäksi käytimme työssämme digijärjestelmäkameraa, johon tarvitsimme muistikorttia, jonka avulla siirsimme kuvat ja videoklipit tietokoneelle. Otimme myös huomioon, että mahdolliset sairastumiset voivat vaikuttaa työn etenemiseen aikataulun mukaisesti. Lisäksi teimme oman alamme töitä opinnäytetyön ohella, mikä näimme osaltaan voivan vaikuttaa opinnäytetyön etenemiseen. Edellä mainittuja riskejä voimme omalla toiminnallamme ehkäistä, esimerkiksi työn menettämiseen pystyimme vaikuttamaan varmuuskopioimalla työn useammalle laitteelle, esimerkiksi ulkoisille kovalevyille tai muistitikuille. Sairastumisia emme voineet ennaltaehkäistä, mutta niihin varauduimme jättämällä aikatauluun joustoa mahdollisten sairastumisien tai muiden yllättävien menojen varalta.

Kolmas päätehtävämme oli PowerPoint -esityksen suunnittelu ja toteutus. Sen suunnitteluun sisältyi käsikirjoituksen tekeminen. Käsikirjoituksen perustana on tieto kohderyhmästä, tavoitteista, käyttötarkoituksesta sekä suunnitellusta sisällöstä. Käsikirjoitus tehdään usein yhdessä tilaajan sekä PowerPoint -esityksen asiantuntijaryhmän kanssa. Sisällön puolesta apuna voi olla aiheen asiantuntijoita. Työryhmään voi kuulua myös esityksen ohjauksen, kuvaamisen ja leikkaamisen

asiantuntijoita. PowerPoint -esitys alkaa johdannosta, joka herättää katsojan mielenkiinnon. Tyyppillinen johdannon keino on kysymyksenasettelu, johon seuraavassa vaiheessa vastataan. Käsikirjoituksesta pyydetään palautetta ennen tuotteen toteutusta. Näin pyritään varmistamaan tuotteen laatu. (Jämsä & Manninen 2000, 59-60.) Projektissamme PowerPoint -esityksen käsikirjoitus ei noudattanut tarkkoja ohjeita, vaan se tehtiin sovitusti Inhimillisen toiminnan mallin käsitteitä mukailleen. Tähän ratkaisuun päädyttiin, sillä Inhimillisen toiminnan malli liittyi PowerPoint -esityksemme sisältöön olennaisesti. Suunnitelmanamme oli tehdä PowerPoint -esitys elokuun 2016 loppuun mennessä. Toteutus alkoi PowerPoint -esityksen tekemisestä käsikirjoituksen pohjalta. Tässä vaiheessa myös kuvasimme tarvittavat kuvamateriaalit ja editoimme ne.

Viimeinen päätehtävä oli projektin päättäminen. Koska projekti on ajallisesti rajattu tehtävä, sillä täytyy olla selkeä päätepiste (Ruuska 2007, 40). Projektin päättämisessä viimeistelimme esityksen ja arvioimme päätehtävien ja laatukriteerien toteutumisen sekä tavoitteisiin pääsyn. Kirjoitimme myös loppuraportin, esitimme projektin sekä teimme kypsyysnäytteen.

3 VALOKUVAUS TOIMINTANA

3.1 Toiminnan käsite

Alana toimintaterapialle on ollut alusta alkaen tyypillistä uskoa, että ihminen voi vaikuttaa omaan terveyteensä ja hyvinvointiinsa silloin, kun hän pystyy taitavasti toimimaan vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja ympäristöjen kanssa (Creek 2008, 44). Hautala, Hämäläinen, Mäkelä & Rusi-Pyykönen (2011, 9) kertovat toiminnan olleen aina toimintaterapeutin ammatin teoreettisen ymmärryksen ja käytännöllisen toiminnan keskiössä. Toiminta on luonnollinen osa jokaisen ihmisen arkea. Elämää jäsentää toiminta, koska se vaihtelee esim. vuorokausirytmien, vuodenaikojen ja elämänvaiheiden aikana. (Hautala ym. 2011, 9.) Ihmisille on ominaista luontainen aktiivisuus ja siksi toiminta on aina ollut osa ihmisten elämää. Vuosien saatossa toiminnan merkitys ihmisten elämässä on muuttunut; kauan sitten ihmiset olivat hyvin fyysisiä toimijoita, jotka esimerkiksi metsästäivät ja keräilivät ruokaa. Nykyään ihmiset ovat vähän liikkuvia ja elävät passiivisempaa elämää. Ihmisten toiminnallisen luonteen vuoksi ihmiset hakevat toimintaa ja toiminnallisuus täyttää ihmisten erilaisia tarpeita, se esimerkiksi tukee terveyden ylläpitämistä. Toiminnalla on kuitenkin myös sosiaalinen puoli; yhteiskunnat ja yhteisöt määrittelevät sääntöjä ihmisten toiminnalle. Hyvinvointia edistävä toimintojen tasapaino sisältää fyysisiä, psyykkisiä sekä sosiaalisia toimintoja, jos tämä tasapaino järkkyy, se tekee hallaa ihmisen hyvinvoinnille. (Creek 2008, 45-47.)

Toimintaympäristö on erittäin merkittävä tekijä toiminnalle ja se vaihtelee toiminnan mukaan. Esimerkiksi aamuaskareiden tekeminen tapahtuu usein kotona, opiskelu koulussa ja työtä tehdään tietyissä työympäristöissä. Lisäksi harrastuksille ja eri-ikäisten ihmisten sosiaaliselle kanssakäymiselle on usein omat toimintaympäristönsä. Toisinaan ympäristö tekee toiminnasta suorittamisen haastavammaksi tai estää sen kokonaan. Pyörätuolilla liikkuvan on hankalaa tai jopa mahdotonta valokuvata epätasaisessa maastossa, kuten metsässä. Ympäristö voi toimia myös edesauttavana ja toimintaa mahdollistavana tekijänä. Esimerkiksi studiossa kuvaaminen on mahdollista myös pyörätuolissa. (Hautala ym. 2011, 9-10.)

Kielhofner on omaksunut Fidler & Fidlerin sekä Nelsonin teorian siitä, että ihmisillä on luontainen ja intensiivinen halu tehdä asioita. Kielhofnerin inhimillisen toiminnan malli on erityisesti kehitetty keskittämään teoria, tutkittu tieto ja käytäntö toimintaan. Käsite inhimillinen toiminta viittaa työhön, leikkiin tai jokapäiväisiin toimintoihin, jotka tapahtuvat ajallisessa, fyysisessä ja sosiokulttuurises-

sa ympäristössä, jotka määrittelevät paljon ihmisen elämää. Kielhofner jakaa toiminnan kolmeen laajaan alueeseen; päivittäisiin toimintoihin, leikkiin / vapaa-aikaan sekä tuottavuuteen. Päivittäisiin toimintoihin kuuluvat tyypilliset tehtävät, joita ovat itsestä huolehtimisen ja kotielämän toiminnot. Leikki tai vapaa-aika viittaa toimintoihin, joita tehdään niiden itsensä takia esim. harrastukset. Tuottavuus viittaa niin palkallisiin, kuin vapaaehtoiisiin toimintoihin, jotka tuottavat palveluita tai hyödykkeitä muille esim. ideat, tiedon jakaminen, auttaminen, viihdyttäminen. (Kielhofner 2008, 5.) Tyypillisesti työelämä ja koulu ovat tuottavuuden toimintoja.

Toiminta on monimutkainen käsite, jota on mahdoton määrittää yhdellä tavalla. Toiminnan yhteydessä esiintyvät tyypillisesti myös käsitteet toiminto, tekeminen sekä tehtävä. Hagedorn (2000, 27-29) selittää teoksessaan *Tools for Practice in Occupational Therapy* käsitteiden merkityksiä ja eroja. Toiminta on tekemistä, joka suoritetaan järjestelmällisesti ja säännöllisesti. Tekeminen on joukko tehtäviä, ja nämä tehtävät toimivat siltana lopputulokseen, joka on tehtäviä merkittävämpi. Tekeminen tapahtuu tietyllä ajalla jostain tietystä syystä. Tehtävä puolestaan viittaa tekoihin, joiden tuotoksena on konkreettinen lopputulos. (Hagedorn 2000, 27-29.) Nämä käsitteet auttavat ymmärtämään toimintaa osana ihmisen perusolemusta.

3.2 Luovien toimintojen merkityksellisyys

Luovat toiminnat voivat olla merkityksellisiä asiakkaalle ja terapeutille riippumatta siitä, onko tavoitteena taidon opetteleminen tai toiminnan käyttö terapiamenetelmänä. Jos toiminta on yksilölle merkityksellinen, se on silloin tarkoituksenmukainen terapiamenetelmä. Useille asiakkaille luovat toiminnot voivat olla merkityksellisiä, vaikka ne eivät liittyisi enää itsestä huolehtimiseen samalla tavalla kuin ennen muinoin. Toimintaterapiassa käytettävien toimintojen valinta vaatii toimintaterapeutilta ammattitaitoa. Sellainen toiminta, jossa asiakas onnistuu, auttaa asiakasta saavuttamaan laadukkaan lopputuloksen, joka puolestaan kasvattaa asiakkaan itsekunnioitusta sekä muiden kunnioitusta häntä kohtaan. (Breines 1995, 4.) Käytettäessä valokuvaamista terapeutin toimintana, asiakas voi saada otettua laadukkaan kuvan, kun toimintaterapeutti luo tilanteen ja ohjaa asiakasta sopivalla tavalla. Toiminnan terapeuttisuus näkyy lopputuloksessa, kun asiakas saa muilta arvostusta ja hänen itsekunnioituksensa kasvaa.

Toimintaterapeuttien tulee oppia monia taitoja ja olla varma omista kyvyistään, mikäli he haluavat käyttää luovia toimintoja terapeuttisina toimintoina. Joskus asiakkaat haluavat osallistua tuttuihin toimintoihin, mutta tuttujen toimintojen käyttäminen saattaa joissakin tapauksissa korostaa asiak-

kaan toimintakyvyn ongelmakohtia. Kaikella toiminnalla, oli se sitten asiakkaalle tuttua tai tuntematonta, on mahdollisuus olla terapeuttinen vaikutus. Terapeutin tulisi valita kaikki toiminnot yhteistyössä asiakkaan kanssa. Jotkin toiminnot ovat asiakkaalle liian haastavia ja siksi toiminnan analyysi on tärkeää. Toiminnan analyysin avulla terapeutti tunnistaa toiminnasta vaiheet, jotka asiakkaan onnistuu suorittaa niin, että hän voi tuntea itsensä osaavaksi. (Breines 1995, 4-5.)

3.3 Toiminnan merkitys ennen ja nyt

Toiminnan merkitys alun alkaessa on ollut ihmisille pääpainotteisesti selviytymistä. Esi-isämme oppivat kokeilujen ja virheiden kautta ja sovelsivat toimintaa sekä välittivät taitoja sukupolvelta toiselle. Jotta toiminnot olisivat tehokkaita ja niistä hyötyisi joko yksilö tai ryhmä, niiden tulee olla tarkoituksenmukaisia ja ne tulee suorittaa taidokkaasti. Ihmiset sitoutuvat jatkuvasti kehittämään taitojaan Taitojen kehittämisellä, ensin leikkitoiminnoissa ja myöhemmin työssä ja vapaa-ajalla, ihmiset jatkavat oppimisprosessia läpi elämänsä. Prosessissa saavutetaan toiminnan hallinta. Taituruus tarkoittaa sellaista toiminnasta suoriutumisen tasoa, jossa toiminta suoritetaan automaattisesti. Kun toiminnot suoritetaan automaattisesti, voidaan kokeilla suorittaa monimutkaisempia sovelluksia jo automatisoituneista toiminnoista. Tämä johtuu siitä, että automatisoituminen vapauttaa tarkkaavaisuutta yhä monimutkaisempien kysymysten ratkaisemiseen. Taituruus on mahdollista kaikissa toiminnoissa. Jokainen yksilö opettelee taitoja, jotka ovat kaikille tuttuja. Ajan kuluessa erityisiä, uniikkeja kykyjä saavutetaan opittujen taitojen sekä elämässä eteen tulevien mahdollisuuksien yhdistelmänä. Ihmiset ovat aina tähän päivään asti osallistuneet itselleen ja yhteisölleen merkityksellisiin toimintoihin, vaikka toimintojen luonne on muuttunut ajan kuluessa ja tulee edelleen muuttumaan. (Breines 1995, 8-9.)

Ihmiset kehittävät jatkuvasti parempia ja tehokkaampia tapoja suorittaa toimintoja. Taitojen kehittäminen tuottavissa ja merkityksellisissä toiminnoissa on osa ihmisten tarkoitushakuista luonnetta. Ihmisten jatkuva sitoutuminen tarkoitukselliseen toimintaan on osa evoluutiota, johon olemme osallistuneet aikojen alusta asti. Evoluutio on tuottanut merkittävästi erilaistuneen olennon. Pyrkimys tehokkaampaan toimintaan kehitti ihmistä ja vastavuoroisesti sai aikaan yhä tehokkaampaa toimintaa. Ihmisen toimintaan vaikuttaa se, että yhdessä ympäristössä hyödylliset taidot ja käyttäytymistavat eivät ole välttämättä hyödyllisiä toisessa ympäristössä, ja opitut tavat, olivat ne sitten hyödyllisiä tai eivät, eivät unohdu helposti. Vie aikaa selvittää, mikä sopii yhteisölle ja mikä ei, jotta voi tehdä tarvittavat muutokset, joilla pyritään täyttämään ihmisten tarpeet. Muutosprosesseissa muinaisista ajoista nykyhetkeen välttämättömät toiminnot ovat muuttuneet vapaaehtoisiksi.

Esimerkiksi käsityöläisen taidoista tulee taidetta ja selviytymistaidoista tulee jonninjoutavia taitoja. (Breines 1995, 10-13.)

Yhä edelleen ihmiset tekevät työtä selviytyäkseen, mutta työn luonne sekä työtavat ovat muuttaneet paljon entisajoista. Taidot kehittyvät jatkuvasti vastatessaan modernin maailman tarpeisiin. Nopean murroksen aikakaudella tietotaitoa sovelletaan luovasti uudenlaiseen. Sellaiset henkilöt, jotka eivät koe olevansa yhteydessä muihin yhteisön jäseniin ja joilta puuttuu kontrolli omista ponnisteluistaan, eivät todennäköisesti ymmärrä taitojensa arvoa laajemmalle yhteisölle. Jos he itse tai joku muu aliarvioi heidän taitojaan, kyky olla osallisena yhteisössä rajoittuu. Tunne tehokkuudesta ja pätevyydestä on välttämätöntä tarkoituksellisuuden ja tuottavuuden ylläpitämisessä. Tarkoituksenmukainen toiminta riippuu tekijän aikomuksista. Jos tekijän aikomukset ovat rajoittuneet johtuen siitä, että he eivät ole yhteydessä yhteisöönsä, tuottavuus kärsii, kun tunne tarkoituksenmukaisuudesta vähenee. Nämä näkemykset toiminnan ja terveyden suhteesta ja niiden seurauksista yhteisölle olivat toimintaterapian kehittäjille suuri huolenaihe. Ihmisen toiminta tulee aina kehittymään sillä uudet ympäristöt kehittävät uusia ongelmia, jotka tarvitsevat uusia ratkaisuja, näin jatkaen ihmisen evoluutiota. (Breines 1995, 13-15.)

3.4 Valokuvaaminen ennen ja nyt

Jo keskiajalla ymmärrettiin valon perusominaisuudet, mutta pysyvän kuvan luominen vaati vielä yli sadan vuoden kehityksen. Camera obscura oli hyvin tunnettu kiinalaisen filosofi Mozin (470-390 eaa.) aikana. Camera obscura syntyi, kun joku näki seinällä, ovesta tai verhossa olevan pienen reiän projisoiman kuvan. Kuva ei ollut pysyvä, vaan ovi oli pidettävä suljettuna, jottei kuva katoaisi. Valokuvauksen keskeinen ongelma oli se, että kuvaa ei saatu säilytettyä, kun camera obscuran ovi avattiin. Se oli kannettava kamera, jonka sisään laitettiin valonherkkää paperia. Vuonna 1602 italialainen alkemisti Vincenzo Cascariolo kehitti jauheen, bariumsulfidin, joka altistuttuaan valolle hohti pimeässä. Tästä syntyi idea insolaatiosta eli valottamisesta tietyn vaikutuksen aikaansaamiseksi- (Ang 2015, 16-22.)

Saksalainen anatomian professori Johan Heinrich Schulze keksi vuonna 1724, että hopeanitraatti tummui valon vaikutuksesta, mutta yrityksistään huolimatta hän ei saanut reaktiosta johtuvaa muutosta säilymään. Brittiläisen kemistin Elizabeth Fulharnen opit metallisuoloista (1794) loivat perustan valokuvauksen kemialle. (Ang 2015, 16-17.)

Englantilainen taiteilija William Gilpin arveli, että täytyi olla keino säilyttää Clauden lasissa näkyvä kuva. Myös Hércules Florence, joka oli Brasiliasta kotoisin, teki tutkimusta samasta aiheesta. Clauden lasi oli tummennettu, hieman kovera peili, jonka ominaisuutena oli se, että se pelkisti peilin kautta tarkastellun näkymän kaikkein olennaisimpiin tekijöihinsä vähentäen sävyjä ja vaimentaen kirkkaita värejä. Vuonna 1833 Hércules Florence väitti hopeanitraatin olevan aktiivinen (valonherkkä) yhdiste ja käytti prosessista nimitystä "photographia". Tarvittiin fysiikan, kemian ja taiteen yhteenliittymä, jonka avulla saataisiin luotua pysyvä kuva. Ranskalainen keksijä Nicéphore Niépce onnistui tuomaan näiden alojen ominaisuudet yhteen ja ansaitsi kunnian ensimmäisen fotoresistin keksimisestä. (Ang 2015, 17.)

Valokuvaus syntyi kolmesta erillisestä keksinnöstä: fotoresististä, dagnerrotyyppiä ja negatiivi/positiivi -menetelmästä. Niépce käytti valoa kovettamaan pinnan valittuja alueita. Sitten hän teki painolaatan pesemällä kovettumattomat osat pois. Tällä prosessilla Niépce loi ensimmäisen aidon valokuvan tallentaen linssin heijastaman kuvan pysyvään muotoon vuonna 1827. Kuva oli suora positiivi ja epäselvä heti tuoreeltaan, mutta on erotettavissa vielä tänä päivänäkin. Tämän kuvan valotusaika oli kahdeksan tuntia. (Ang 2015, 20-21.)

1829 Niépce teki yhteistyötä maisemamaalari Louis-Jaques-MandéDaguerren kanssa tutkimalla uusia materiaaleja ja tekivät kokeita mm. hopeapäälysteisellä kuparilla, joka oli herkistetty jodihuuruilla. Niépce'n kuoleman jälkeen Daguerre keksi toisen positiivi-menetelmän vuonna 1837. (Ang 2015, 20-21.)

Henry Fox Talbot oli taidokas kemisti, joka valitsi toisen lähestymistavan ja käytti hopeanitraattia. 1835 kehitti Talbot ensimmäisen negatiivikuvansa ja keksi voivansa tuottaa positiivin vedostamalla negatiivin uudelleen. Tämä johti negatiivi/positiivi -menetelmän syntyyn, joka hallitsi valokuvausta 150 vuotta. (Ang 2015, 21.)

Vuonna 1839 dagerrotyyppinen kamera tuli myyntiin. Kamerassa oli kaksi laatikkoa, joista pienempi takalaatikko oli suuremman etulaatikon sisässä niin, että niitä voitiin loitontaa ja lähentää toisiinsa nähden tarkennusta varten. Siinä oli kuuluisan mikroskooppien ja teleskooppien suunnittelijan Charles Chevalierin kehittämä 380 mm:n objektiivi. Kamera tarvikkeineen painoi lisävarusteineen n. 50 kg. Kuvan valotusaika oli noin 5 min, mikä vaati kuvattavilta kärsivällisyyttä pysyä paikoillaan (Ang 2015, 22). Vuonna 1841 valokuvaus helpottui siinä mielessä, että valotusajat oli-

vat alle 30 sekuntia. Fox Talbot patentoi nopeasti prosessinsa, jota hän nimitti kalotypiksi. (Hedgecoe 1977, 23.)

Lontoolainen kuvanveistäjä Frederick Scott Archer kehitti lasilevyt paperin tilalle, joihin kuvat kehitettiin. Lasilevyjä käytettiin mm. Krimin sodan kuvaamiseen 1800-luvun puolivälissä, jolloin valokuvauksen historia tiedotusvälineenä alkoi. (Hedgecoe 1977, 26-27.) Mutta niin suuria kuin keksinnöt olivatkin olleet, kaipasivat ihmiset yksinkertaisempaa menetelmää valokuvien tuottamiseen. Vuonna 1873 Tri Maddox kehitti gelatiiniemulsion, joka oli kaupallisesti käyttökelpoista. Valotusajatkin laskivat alle sekuntiin. Vuonna 1888 George Eastman päästi markkinoille ”painatte nappulaa – me teemme loput” –kameran Kodakin. Massatuotanto oli mahdollista ja maailman laajuinen suosio saavutettiin. Kamera voitiin ensimmäisen kerran ladata rullafilmillä, jolloin emulsion pohjana toimiva paperi kuorittiin pois ennen kopiointia ja siitä riitti sataan valotukseen. Kuvajaajan ei tarvinnut itse kehittää filmiä, vaan hän palautti kameran filmeineen tehtaaseen, missä filmi kehitettiin ja negatiivit siirrettiin lasilevyille rinnakkaiskopiointia varten. 1900-luvun alussa valokuvaus oli mahdollista kaikille. (Hedgecoe 1977, 28-29.)

Valokuvat olivat pitkään mustavalkoisia, vaikka värikuvauksen mahdollisuutta oli tutkittu valokuvauksen alkumetreiltä saakka. Värikameran keksi philadelphialainen Frederick Ives. Hän otti kolme negatiivia yhdelle levyille (jokainen herkkä yhdelle päävärille). Levystä tehtiin positiivilasi, jota Ives nimitti fotokromoskoopiksi. Rudolf Fischer käytti substraktiivista prosessia keksiessään v. 1912 värikomponentit, jolloin samalle pohjalle kiinnitettiin kolme emulsiokerrosta, joista kukin oli herkkä eri värille. 23 vuoden kuluttua Kodakin laboratoriossa kehitettiin ensimmäinen käyttökelpoinen värifilmi. (Hedgecoe 1977, 32.)

Seuraava mullistava tekninen muutos valokuvaukseen oli polaroid -kamera. Dr. Edwin Land keksi synteettisen polarisaatiolevyn 1929 ja siitä sovellutuksen valon polarisaatioon linseissä. Edwin tutki myös valokuvausta, ja hänen 3-vuotias tyttärensä kysyi ”miksi kuvia ei näy heti”. Se johti ensimmäiseen instant kameran syntyyn 1948. Ensimmäinen värillinen Polaroid -filmi julkistettiin 1963. (Ang 2015, 274-275.)

1990-luvulla alkoi siirtyminen digitaalikameroihin. Tämä on suurimpia murroksia valokuvauksen historiassa. Digitaalikameralla kuvattaessa kuva siirtyy puolijohdemateriaalista valmistetulta valoherkältä kennolta sähköiseksi tiedostoksi kameran muistikortille. Kuvia mahtuu yhdelle muistikortille satoja kappaleita enemmän kuin yhdelle filmirullalle, mikä tekee valokuvaamisesta nopea-

tempoisempaa. (Ang 2015, 344.) Digikuvaaminen onnistuu nykyään myös puhelimella, mikä tekee kuvien sähköisen jakamisen erittäin helpoksi ja nopeaksi.

3.5 Lait valokuvaamisen taustalla

Valokuvaajan on valokuvia ottaessaan huomioitava, että hänellä on valokuvaamiseen liittyen sekä oikeuksia, että velvollisuuksia. Valokuvaamisen oikeuksista ja velvollisuuksista on säädetty laissa. Lakia on muutettu ja muutetaan usein, tärkein muutos on tapahtunut vuonna 1995, jolloin laki oikeudesta valokuvaan kumottiin ja valokuvan suoja sisällytettiin tekijänoikeuslakiin. Tekijänoikeuden tavoitteena on suojata luovan työn tekijän, esimerkiksi valokuvaajan, oikeus oman työnsä tuloksiin. Valokuvat jaetaan lain edessä kahdenlaisiin valokuviin: varsinaisiin valokuviin sekä valokuvateoksiin. Näillä on hieman erilainen suoja laissa. Valokuvia ovat ihan kaikki kuvat, niin studiossa otetut filmi- tai digikuvat kuin kännykällä napatut tilannekuvat. (Finnfoto 2006, 6, viitattu 17.1.2016.)

Tekijänoikeuslain mukaan valokuvaajalla on yksinoikeus valokuvaan sekä valokuvateokseen. Tekijänoikeuslain ensimmäisessä luvussa sanotaan, että "Sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on tekijänoikeus teokseen, olkoonpa se kaunokirjallinen tahi selittävä kirjallinen tai suullinen esitys, sävellys- tai näytelmäteos, elokuvateos, valokuvateos tai muu kuvataiteen teos, rakennustaiteen, taidekäsityön tai taideteollisuuden tuote taikka ilmetköön se muulla tavalla. (24.3.1995/446)". Jos tekijöitä on enemmän kuin yksi, tekijöillä on yhteinen tekijänoikeus teokseen. Laissa sanotaan, että tekijä on hän, jonka nimi taikka yleisesti tunnettu salanimi tai nimerkki yleiseen tapaan pannaan teoksen kappaleeseen tai ilmaistaan saatettaessa teos yleisön saataviin. Lain mukaan teoksesta saa valmistaa muutaman kappaleen yksityistä käyttöä varten. Siten valmistettua kappaletta ei ole lupaa käyttää muihin tarkoituksiin. Eli ilman tekijän lupaa valokuvaa ei saa julkaista. (Finnfoto 2006, 50-54, viitattu 17.1.2016.)

Rikoslain luku 24 eli laki Yksityisyyden, rauhan ja kunnian loukkaamisesta rajoittaa valokuvaajan toimintaa. Laissa sanotaan, että joka teknisellä laitteella katselee tai kuvaa kotirauhan suojaamassa paikassa taikka käymälässä, pukeutumistilassa tai muussa vastaavassa paikassa oleskelevaa henkilöä, taikka yleisöltä suljetussa virastossa, liikehuoneistossa, toimistossa, tuotantolaitoksessa, kokoustilassa taikka muussa vastaavassa huoneistossa tai rakennuksessa tai aidatulla piha-alueella oleskelevaa henkilöä tämän yksityisyyttä loukaten, on tuomittava salakatselusta sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että näillä

alueilla valokuvaaja ei saa kuvata. Myös valokuvan julkaisemiseen liittyy lakeja. Laissa sanotaan, että joka oikeudettomasti joukkotiedotusvälinettä käyttämällä tai muuten toimittamalla lukuisten ihmisten saataville esittää toisen yksityiselämästä tiedon, vihjauksen tai kuvan siten, että teko on omiaan aiheuttamaan vahinkoa tai kärsimystä loukatulle taikka häneen kohdistuvaa halveksuntaa, on tuomittava yksityiselämää loukkaavasta tiedon levittämisestä sakkoon. Törkeissä yksityiselämää loukkaavissa tiedon levittämisissä voi joutua enintään kahdeksi vuodeksi vankilaan. (Rikoslaki. 19.12.1889/39.)

4 TOIMINNAN ANALYYSI JA ADAPTAATIO TOIMINTATERAPIAN YDINPROSESSINA

Toimintaterapeutin työtä ohjaa neljän ydinprosessin yhdistelmä. Ydinprosesseja ovat minän tietoinen käyttö, arviointi, toiminnan analyysi ja adaptaatio sekä ympäristön analyysi ja adaptaatio. Toimintaterapeutti voi käyttää vuorovaikutustaan asiakkaan kanssa terapeuttisena välineenä ja tämä vaatii toimintaterapeutilta minän tietoista käyttöä. Työssään toimintaterapeutti auttaa asiakasta ymmärtämään hänen tilanteensa. On tarpeen arvioida, miten asiakas pystyy vastaamaan ympäristön ja tehtävien vaatimuksiin. Tähän prosessiin kuuluu asiakkaan potentiaalinen, kykyjen ja tarpeiden arviointi. (Hagedorn 2000, 173.)

Tyydyttävä toiminnallinen suoriutuminen syntyy siitä, kun tekijän onnistuu vastata toiminnan asetamiin vaatimuksiin ympäristön ollessa myötävaikuttajana. Ongelmia ilmenee, kun jokin elementistä ei ole tasapainossa muiden kanssa. Toimintaterapeutti voi vaikuttaa suoriutumiseen auttamalla tekijää muuttamaan, muuttamalla toiminnan sisältöä tai vaatimuksia tai toiminnan ympäristöä. (Hagedorn 2000, 173.)

Voidakseen muokata asiakkaan suoritettavia tehtäviä, toimintaterapeutin tulee osata analysoida ja adaptoida toimintaa. Toiminnan adaptaatio tarkoittaa toiminnan soveltamista asiakkaalle sopivaksi. Vaihtoehtoisesti voi myös olla välttämätöntä muuttaa ympäristöä toiminnasta suoriutumisen mahdollistamisessa. Tämä vaatii toimintaterapeutilta taitoa analysoida ja soveltaa ympäristöä. (Hagedorn 2000, 172-173.)

Analyysi tarkoittaa loogista, reduktiivista prosessia, jossa jokin tutkitaan tarkasti ja pilkotaan pienempiin osiin. Analyysin ymmärtäminen vaatii sen myötävaikuttamista kokonaiskuvaan. Toimintaterapeutit analysoivat toimintaa siksi, että toiminnat ovat erikoisalaamme. Toimintaterapiassa pyrkimys on auttaa ratkomaan suoriutumista haittaavia tekijöitä. Tämän tehdäkseen toimintaterapeutin täytyy ymmärtää toimintojen suorittaminen niin kokonaisuutena kuin osinakin. Toimintaterapeuteilla on usein paljon omaa osaamista ja taitoa, jota käyttää terapeuttisena välineenä, mutta toimintaterapeutin on mahdotonta tietää kaikkea kaikesta toiminnasta. Kohdatessa uuden toiminnan toimintaterapeutti analysoi toimintaa selvittääkseen mitä vaatimuksia toiminnalla on tekijän suhteen, sekä minkälaista potentiaalia soveltamiseen toiminnalla on. (Hagedorn 2000, 169.)

4.1 Perus-, vaatimus- ja sovellusanalyysi

Hagedornin (2000, 170) mukaan toiminnan analyysistä voidaan erottaa kolme erilaista muotoa. Perusanalyysi kuvaa toiminnan vaiheita ja tekijöitä. Se selittää sen, mitä toiminnassa tehdään, missä järjestyksessä tehdään ja myös esittelee toiminnassa vaadittavat välineet ja materiaalit. Tyypillisesti perusanalyysi vastaa kysymyksiin mitä tehdään, kuka tekee, miten tehdään, missä tehdään, milloin tehdään ja miksi tehdään. Perusanalyysissä voidaan analysoida toimintaa, toimintaa tai tehtävää riippuen analysoitavan toiminnan kestosta. Käytännössä toimintaterapeutti tekee usein tehtäväänalyysiä, sillä pidempikestoisen toiminnan analysoiminen jaetaan tyypillisesti pienempiin toimintoihin tai tehtäviin. (Hagedorn, 2000, 171.)

Vaatimus tarkoittaa niiden tehtävien tasoja, joihin tekijä joutuu vastaamaan. Vaatimusanalyysi kuvaa niitä toiminnan vaatimuksia, joita tekijään kohdistuu. Vaatimusanalyysissä analysoidaan toimintaa yleisesti normaalin suoriutumisen mukaan, ei tietyn henkilön käyttämiä taitoja toiminnasta suoriutumiseen. (Hagedorn, 2000, 172.)

Sovellusanalyysissä pohditaan toiminnan soveltamisen mahdollisuuksia ottaen huomioon tietyn ehdon tai asiakkaan tarpeet, sekä miten toimintaa voisi soveltaa suoriutumisen parantamiseksi. Sovellusanalyysillä on useita tavoitteita. Se auttaa terapeuttia valitsemaan sekä järjestämään toiminnat, jotka mahdollistavat terapian intervention tavoitteiden saavuttamisen. Sovellusanalyysi auttaa tekemään toiminnasta sellaisen tarkoituksenmukaisen sovelluksen, joka mahdollistaa tai parantaa tekijän suoriutumista. (Hagedorn 2000, 172.)

4.2 Tehtävä-, teoria- ja yksilösuuntautunut toiminnan analyysi

Tehtäväsuuntautuneessa toiminnan analyysissä toimintaterapeutti tarkastelee mitä taitoja ja valmiuksia kyseessä olevassa toiminnassa ihmiset normaalisti käyttävät. Teoriasuuntautuneessa toiminnan analyysissä toimintaterapeutti käyttää tiettyä teoriaa määritellessään toiminnan, toiminnanrajoitteen sekä muutoksen. Hän tarkastelee toiminnan ominaisuuksia ja toiminnan soveltamisen mahdollisuuksia. Yksilösuuntautuneessa toiminnan analyysissä haetaan vastausta siihen, kuka toiminnan toteuttaja on, mitä toiminta hänelle merkitsee ja miten toimintaa voidaan hänen kanssaan käyttää. (Hautala ym. 2011, 140.)

Tehtäväsuuntautunut toiminnan analyysi on merkittävä osa toimintaterapeutin työtä, sillä toimintaterapeutti tekee jatkuvasti tehtäväanalyysiä joko kirjallisesti tai ajatuksen tasolla käyttäessään toimintaa asiakkaan kanssa. Tehtäväsuuntautuneessa toiminnan analyysissä kuvataan ne kaikki taidot ja valmiudet, joita toiminta vaatii, ja joita ihmiset yleensä käyttävät toimintaa tehdessään tyypillisellä tavalla. Tehtäväanalyysissä toiminnasta voidaan erottaa eri vaiheita ja analyysissä kuvataan myös vaadittava fyysinen ympäristö sekä siihen liittyvät tarvittavat välineistöt. Pilkottaessa toiminta osatehtäviin, voidaan miettiä, mitä varotoimenpiteitä on otettava huomioon. Tehtäväanalyysissä mietitään myös, mihin toimintakokonaisuuksien osa-alueeseen toiminta yleisesti liittyy. Sen jälkeen lähdetään erottelemaan toiminnassa tarvittavia toiminnallisia valmiuksia ja taitoja. (Hautala ym. 2011, 140-141.)

Kielhofnerin ja Forsythin (2009, 94-95) mukaan teoriasuuntautuneessa toiminnan analyysin toteuttamisessa on kolme periaatetta, jotka on syytä ottaa huomioon ennen kuin lähtee toteuttamaan teoriasuuntautuneen toiminnan analyysin prosessia. Ensimmäinen periaate on, että teoriasuuntautuneen toiminnan analyysin tulee heijastaa toimintälähtöistä lähestymistapaa. Nykyaikaisessa toimintaterapiassa toimintälähtöinen lähestymistapa on keskeinen. Toimintaterapiassa tulee esittää kysymykset siitä, mitä asiakas haluaa ja mitä hänen täytyy tehdä. Tämän jälkeen voidaan lähteä selvittämään toimintaan vaikuttavia asiakkaan ympäristöön ja itse asiakkaan ominaisuuksiin liittyviä tekijöitä. (Kielhofner & Forsyth 2009, 94-95.)

Toinen periaate on, että teoriasuuntautuneen toiminnan analyysin tulee olla osa terapeutista harjoitteluprosessia, jossa toimintaterapeutti suunnittelee toimintaa tietyn asiakkaan tai asiakasryhmän kanssa. Periaatteen mukaan analyysin toteuttaminen on yhteydessä tiettyyn henkilöön tai ryhmään henkilöitä. Kolmannen periaatteen mukaan teoriasuuntautuneen toiminnan analyysin tulee olla niin teoreettinen kuin empiirinen. Tehokas tapa tehdä teoreettinen sekä käytäntöön pohjautuva analyysi on käyttää perustana ohjaavia viitekehyksiä sekä malleja. (Kielhofner & Forsyth 2009, 94-95.)

Kielhofnerin ja Forsythin (2009, 96-98) esittävät, että teoriasuuntautuneessa toiminnan analyysissä on neljä vaihetta. Ensimmäisessä vaiheessa valitaan yksi tai useampi sopiva teoreettinen malli ohjaamaan analyysiä. Mallin valintaan vaikuttavat asiakkaan tai asiakasryhmän ominaisuudet sekä nykyaikaisen toimintaterapian asiakaslähtöinen näkökulma. Toisessa vaiheessa valitaan toiminta, joka analysoidaan. Sen, onko toiminta merkityksellistä asiakkaalle ja hänen ympäristölleen, tulisi ohjata toiminnan valintaa. Huomioon on otettava myös se, että toiminta sisältää aina-

kin joitakin asiakkaan hallitsevia taitoja ja että asiakkaan hallitsevat taidot yhdistyvät osittain toiminnan vaatimiin taitoihin sekä valmiuksiin. Kolmannessa vaiheessa esitetään analyysiä ohjaavia kysymyksiä. Kysymykset ovat yksityiskohtaisia ja koskevat toiminnan vaatimia taitoja suhteessa asiakkaan tilanteeseen. Näin saadaan selville, minkälainen suhde on toiminnalla ja asiakkaan ominaispiirteillä. Neljännessä vaiheessa tunnistetaan, minkälaisia mahdollisuuksia toimintaa on soveltaa ja porrastaa. (Kielhofner & Forsyth 2009, 96-98.)

Yksilölähtöisessä, tietyn toimintatilanteen pohjalta tapahtuvassa toiminnan analysoinnissa voidaan käyttää Nelsonin mallia toiminnasta. Nelson on esittänyt toiminnan analyysimallin, jossa hän määrittelee toiminnan olevan toiminnan muodon ja toiminnan suorittamisen vuorovaikutusta. Nelsonin mallissa toiminnan muoto (occupational form) sisältää ihmisen ulkopuolella olevat ja häneen riippumattomat, objektiiviset olosuhteet, joissa toiminnan suoritus tapahtuu. Toiminnan muoto rakentuu fyysisistä ja sosiokulttuurisista elementeistä. Fyysisiä elementtejä ovat esimerkiksi toiminnan suorittamiseen tarvittavat materiaalit, ympäristön olosuhteet, muut paikalla olevat ihmiset ja ajalliset tekijät. Sosiokulttuuriset elementit rakentuvat symboliikasta, normeista, rooleista, kulttuurien historiallisesti merkittävistä piirteistä ja muista sosiaalisista käytännöistä. Kulttuurinen konteksti rakentuu usealle eri tasolle. Ylin taso voi käsittää länsimaisen ajattelun, seuraava taso suomalaisen, sitten pikkukaupungin ja lopulta suvun ja perheen tason. (Nelson 1996, 776, Hautala 2011, 153.)

Toiminnan suoritus (occupational performance) on näkyvää tekemistä, joka vastaa toiminnan muodon kontekstissa vaikuttaviin osatekijöihin. Näkymätöntä toiminnan suoritus voi olla silloin, kun se on pääasiassa ajatustoimintaa. Nelsonin mallissa toiminnan muoto sijoittuu ajallisesti ennen toiminnan suoritusta. Mikäli toiminnan muodossa tapahtuu muutoksia, muuttuu tällöin toiminnan suoritustapakin. (Nelson 1996, 777, Hautala ym. 2011, 153.)

Kehityksellinen rakenne (developmental structure) on se tila, jolla henkilö vastaa toiminnan muodon vaatimuksiin tässä hetkessä. Kehityksellinen rakenne kuvaa mallin mukaan toimijan holistista kokonaisuutta, jonka hän tuo toimintaan mukaan. Nelson jakaa kokonaisuuden sensorisiin, kognitiivisiin ja psykososiaalisiin tekijöihin. Tekijät sisältävät esimerkiksi ihmisen kyvyt, asenteet, uskomukset, oletukset ja muistot. Nämä tekijät riippuvat toimijan vasteesta kyseiseen toiminnan muotoon juuri mainittuna hetkenä. Tämä määritelmä korostaa sekä ihmisen monimuotoisuutta, että kokonaisuutta. (Nelson 1996, 775-776, Hautala ym. 2011, 153-154.)

Toiminnan muodon merkitys (meaning) riippuu ihmisen kehityksellisestä rakenteesta. Toiminnan muodon merkitys on tulkintaprosessi, jonka ihminen tekee toiminnan muodosta suorittaessaan toimintaa. Prosessiin sisältyy asitien kautta vastaanotettu tieto ja sen tulkinta, sekä symboliset ja tunnekokemukset. Siihen, minkälaisia merkityksellisyyden kokemukset ovat, on vaikuttaneet aiemmat ihmisen suorittamat toiminnot. Toiminnan muodon suorittamisella on myös yksilöllinen tarkoitus (purpose) eli tavoite. Toiminnallisen suorituksen kautta ihminen pyrkii päämäärään kehittämällä kehityksellistä rakennettaan. Tavoitteita voi olla useita samanaikaisesti. (Nelson 1996, 776, Hautala ym. 2011, 154.)

Toiminnan suorituksen vaikutus (impact) tarkoittaa sitä, että toiminnan suoritus vaikuttaa ympäristöön. Toiminnan yksilöllinen merkitys ja tarkoitus voi muuttua kun suoritus on vaikuttanut toiminnan muotoon, toiminnan vaikutus on erotettava toiminnan adaptaatiosta (adaptaatio). Adaptaatio on mukautumista, joka tapahtuu ihmiselle toiminnan suorituksen seurauksena. Adaptaatio siis viittaa kehityksellisen rakenteen mukautumiseen, kun vaikutusta ovat toiminnan suorituksen aiheuttamat muutokset ympäristössä. (Nelson 1996, 777, Hautala ym. 2011, 154.)

Myös Hagedorn (2000, 213) kirjoittaa asiakaslähtöisestä toiminnan analyysistä ja sovelluksesta. Hänen mukaansa useat toiminnan analyysin kuvaukset on esitetty toimintaterapeutin näkökulmasta, mutta toiminnan analyysi on tärkeä menetelmä asiakaslähtöisissä lähestymistavoissa. Jotta voidaan selvittää, mikä tekijä hankaloittaa toiminnasta suoriutumista, on otettava huomioon niin toiminnan tekijä (ihminen), ympäristö kuin toimintakin. Asiakkaan ottaminen mukaan toiminnan analyysiin voi tarjota asiakkaalle sekä terapeutille tietoa ja oivalluksia toimintaa hankaloittavista tekijöistä ja täten johdattaa tekijöiden ratkaisemiseen. (Hagedorn 2000, 213.)

5 INHIMILLISEN TOIMINNAN MALLI TOIMINNAN ANALYYSIN TAUSTATEORIANA

5.1 Inhimillisen toiminnan mallin keskeiset käsitteet

Toimintaterapiassa käytetään erilaisia malleja ja viitekehyksiä työtä ohjaamassa ja teoriaperustan tukena. Gary Kielhofner ja hänen työryhmänsä kehittämä Inhimillisen toiminnan malli The Model of Human Occupation (MOHO) julkaistiin vuonna 1980 American Journal of Occupational Therapy -lehdessä neljässä osassa. Kielhofnerin malli poikkeaa tuon ajan malleista keskittymällä vamman tai sairauden sijaan inhimilliseen toimintaan ja korostamalla asiakaslähtöistä terapiakäytäntöä. Toimintaan keskittyvistä toimintaterapian malleista Inhimillisen toiminnan malli on yksi kansainvälisesti laajimmin levinnein ja tutkituin malli. Inhimillisen toiminnan mallin ihmiskäsitys on holistinen, joka tarkoittaa sitä, että ihminen nähdään jakamattomana kokonaisuutena. (Kielhofner 2008, 1; Hautala ym. 2011, 234-235.)

Inhimillisen toiminnan malli jakautuu kolmeen laajaan kokonaisuuteen, jotka ovat ihminen, toiminnan tasot ja ympäristö. Ihmiseen liittyviä vuorovaikutteisia elementtejä ovat tahto, tottumus ja suorituskky. Tahto viittaa toimintaan motivoitumiseen ja niihin ajatuksiin ja tunteisiin, jotka liittyvät henkilön kykyihin ja tehokkuuteen, nautintoon ja tyytyväisyyteen sekä siihen, mikä on hänelle merkityksellistä. Tahdon osa-alueisiin kuuluvat henkilökohtainen vaikuttaminen, arvot sekä mielenkiinnon kohteet. Henkilökohtainen vaikuttaminen viittaa henkilön käsitykseen omista kyvyistä ja taidoista. Arvot kuvaavat henkilölle tärkeitä ja merkityksellisiä asioita. Mielenkiinnon kohteet ovat asioita, jotka henkilö kokee miellyttävänä ja tyydytystä tuovina. Tahto auttaa valitsemaan, kokemaan, ennakoimaan ja tulkitsemaan tekemäämme. (Kielhofner 2008, 12-14.)

Inhimillisen toiminnan mallin mukaan tottumus kuvaa toistuvaa tapaa toimia fyysisessä, ajallisessa ja sosiaalisessa elinympäristössä. Ihminen toimii näissä elinympäristöissä ympäristön ja tehtävän vaatimusten mukaisesti. Tavot ja roolit ohjaavat käyttäytymistä, liittävät yhteen arjen toiminnot ja samalla säästävät energiaa. Sisäistetyt roolit luovat identiteetin sekä odotuksia käytökselle. Ihmisellä on taipumus toimia johdonmukaisesti ja omaksutun kaavan mukaan. (Kielhofner 2008, 16-18.) Suorituskky kuvaa ihmisen fyysisiä (esim. lihasvoima) ja psyykkisiä (esimerkiksi muisti)

kykyjä. (Kielhofner 2008, 18-20, 217-218.) Ihmiseen liittyvät, keskenään vuorovaikutuksessa olevat elementit ovat tahto, tottumus ja suorituskyky. (Hautala 2011, 235-236.)

Toiminnan tasoihin kuuluvat toiminnallinen osallistuminen, toiminnallinen suoriutuminen sekä toiminnalliset taidot. Inhimillisen toiminnan malli jakaa ihmisen toiminnan työhön (tuottavuus), leikkiin (vapaa-aika) sekä päivittäisiin toimintoihin (itsestä huolehtiminen, kotielämä, asiointi). Tuottavuus viittaa toimintoihin (palkaton sekä palkallinen), jotka tarjoavat palveluita tai tavaroita toisille, kuten ideoita, tietotaitoa, apua, viihdettä tai turvaa. Leikki viittaa toimintoihin, joita ihminen tekee omasta halustaan omaksi ilokseen kuten pelien pelaaminen, urheilu ja harrastuksiin osallistuminen. Päivittäiset toiminnot ovat tyyppisiä tehtäviä, joita ihminen suorittaa pitääkseen itsestään huolta. Tällaisia toimintoja ovat esimerkiksi itsestä huolehtimisen toiminnot kuten kylpeminen, syöminen sekä asunnon siivoaminen. (Kielhofner 2008, 5, 101-103.)

Osallistumiseen kuuluu monia erilaisia tehtäviä, jotka pohjautuvat ympäristön odotuksiin sekä omiin valintoihin. Toiminnallinen suoriutuminen on osallistumiseen liittyvien toiminnan muotojen tekemistä kuten hiusten harjaamista, pesäpallon pelaamista tai koulutehtävän tekemistä. Suorituskyky, tahto ja ympäristö vaikuttavat suuresti suoriutumiseen. Taidot ovat havaittavia tekoja, joilla on päämäärä. Taidot jaetaan motorisiin, prosessuaalisiin ja vuorovaikutuksellisiin taitoihin. (Hautala ym. 2011, 243-247.)

Ympäristön vaikutusta henkilön toimintaan korostetaan Inhimillisen toiminnan mallissa. Kaikki toiminta tapahtuu jossakin tietyssä ympäristössä. Toimintaan vaikuttavat sosiaaliset, fyysiset, kulttuuriset, taloudelliset sekä poliittiset ympäristötekijät. Ympäristöllä voi olla monenlaisia vaikutuksia yksilön toimintaan. Se voi motivoida tai mahdollistaa toimintaa tai vaikeuttaa sitä. (Kielhofner 2008, 21.)

Toiminnallinen identiteetti sisältää toiminnallisen minä-kuvan ja toiminnallisen roolin käsitteet. Toiminnalliset roolit ovat olennainen osa ihmisen identiteettiä. Roolissa taas yhdistyvät henkilökohtainen tapa ja halu toimia sekä rooliin kohdistuvat sosiaaliset odotukset. Toiminnallisessa identiteetissä yhdistyvät ihmisen tahto, tottumus sekä kokemus eletystä kehosta. Näin ollen toiminnallisen identiteetin voidaan ajatella kattavan ihmisen kaikkine puolineen. Se sisältää henkilön kokemuksen omasta pystyvyydestään, tehokkuudestaan toimijana, mielenkiinnon kohteensa sekä asiat, jotka henkilö kokee mielekkäänä tehdä. Lisäksi toiminnalliseen identiteetin voidaan katsoa sisältävän roolit ja sosiaaliset suhteet, velvollisuudentunnon, kokemuksen omasta suoriutu-

misestaan tutuista arjen rutiineista sekä käsityksen ympäristön tuesta ja odotuksista. Nämä osatekijät kehittyvät elämän aikana ja niistä tulee osa henkilön toiminnallista identiteettiä. (Kielhofner, 2008, 106.)

Toiminnallinen identiteetti muotoutuu ajan kuluessa ihmisen toiminnan kautta, vaikuttaen samalla tulevaisuuteen ja edessä oleviin valintoihin. Siispä voisi ajatella, että toiminnallisen identiteetin rakentuminen alkaa kapasiteettiemme ja mielenkiinnon kohteidemme tunnistamisesta. Identiteetin muodostuminen alkaa toiminnallisten kokemusten kautta, ulottuen tulevaisuuteen suuntaavaan arvoperusteiseen kokonaisuuteen. (Kielhofner, 2008, 106-107.)

Toiminnallinen pätevyys on sitä, että ihminen kykenee toteuttamaan toiminnallista identiteettiään koko elämänsä ajan. Toiminnallinen pätevyys sisältää omien arvojen ja rooli-en mukaisesti toimimisen sekä rutiinien ylläpitämisen, joiden avulla saavutetaan vastuulla olevat toiminnot / asiat. Lisäksi se sisältää toimintoihin osallistumisen, jotka mahdollistavat tunteen kyvykkyydestä, kontrollista, mielihyvystä ja toiveiden täyttymisestä. Toiminnallinen pätevyys alkaa oman elämän järjestelemisestä niin, että elämä vastaisi omia, henkilökohtaisia standardeja joiden avulla voidaan saavuttaa roolien velvoitteet ja näin ollen saavuttaa tyydyttävä ja mielenkiintoinen elämä. (Kielhofner, 2008, 107.)

Toiminnallinen adaptaatio tarkoittaa toiminnallista mukautumista. Sitä tapahtuu tietyssä ympäristössä ajan kuluessa, kun myönteinen toiminnallinen identiteetti rakentuu, ja toiminnallinen pätevyys saavutetaan. Toiminnallinen mukautuminen seuraa elämän toimintoihin osallistumisesta.

5.2 Valokuvaamisen toiminnan analyysiä Inhimillisen toiminnan mallin mukaan

Kielhofner ja Forsyth (2006, 136) kirjoittavat, että Inhimillisen toiminnan mallia voi käyttää toiminnan analyysin rakenteena. Viime aikoina on ollut esillä teorioiden, kuten inhimillisen toiminnan mallin, käyttö toiminnan analyysin viitekehyksenä. Inhimillisen toiminnan malliin perustuva toiminnan analyysi kuvaa, miten analyysin eri puolet ovat suhteessa toisiinsa, ja ottaa kantaa siihen, miten analyysi vastaa muutoksiin, joita voi tehdä tukiessa asiakkaan osallistumista jokapäiväiseen elämään. (Kielhofner & Forsyth 2011, 136-137, viitattu 30.9.2016.)

Valokuvaamista tarkastellessa Inhimillisen toiminnan mallin mukaan, aloitetaan kysymällä, mihin toimintakokonaisuuksiin valokuvaaminen voi kuulua. Toiminnallisen suoriutumisen osa-alueessa

kuvailaan valokuvaamisen vaiheet yksityiskohtaisesti. (Kielhofner 2008, 5.) Seuraavaksi kuvailaan ne motoriset- ja prosessitaidot, joita valokuvaaminen vaatii. Lisäksi kuvailaan ne sosiaalisen kanssakäymisen taidot, joita valokuvaaminen voi vaatia. (Kielhofner & Forsyth 2011, 152, viitattu 30.9.2016.)

Inhimillisen toiminnan mallin mukaan analysoidaan ympäristöä, tarkastellaan muun muassa fyysisiä ominaisuuksia. Kysytään, mitä valokuvaaminen vaatii tiloilta ja mitä esineitä ja materiaaleja siinä tarvitaan. Ovatko valokuvaamiseen tarvittavat välineet helposti saatavilla ja muunneltavissa? Analysoidaan myös sosiaalista ja kulttuurista ympäristöä, esimerkiksi toiminnan muotoa. Minkälaisia kulttuurisia ulottuvuuksia valokuvaamisella on? Toiminnan muotoon sisällytetään myös valokuvaamisen historia. (Kielhofner & Forsyth 2011, 149-151, viitattu 30.9.2016.)

Tahdon osa-alueella tarkastellaan sitä, miten ihminen motivoituu valokuvaamiseen. Henkilökohtaisen vaikuttamisen osa-alueella käsitellään valokuvaamisen vaikutuksia ihmisen tunteeseen omasta pystyvyydestä. Tarkastellaan myös kysymyksiä, miten valokuvaaminen vahvistaa tietoisuutta omista taidoista. Vaatiiko valokuvaaminen minkälaisen käsityksen itsestä, omista taidoista ja mahdollisuuksista vaikuttaa toisiin ja toiminnan vaikutuksista itseän ja toisiin? Tämän osa-alueen alla tarkastellaan myös valokuvaamiseen liittyviä riskien ottamisia ja epävarmuuden sietämistä. (Kielhofner & Forsyth 2011, 141-143, viitattu 30.9.2016.)

Toiminnan analyysissä Inhimillisen toiminnan mallin mukaan analysoidaan myös valokuvaamisen mahdollisesti esille tuomia omia arvoja, vakaumuksia ja velvollisuuden tunteita. Liittykö valokuvaamiseen kulttuurisidonnaisia tai tunnepitoisia arvoja vai molempia? Vaatiiko valokuvaaminen itsessään tiettyjä arvoja ja mahdollistaako se tiettyjen arvojen esille tuleminen? Miten valokuvaaminen mahdollistaa henkilökohtaisten arvojen ilmaisemisen? Inhimillisen toiminnan mallin mukaisesti analysoidaan, miten valokuvaamisen avulla voidaan tuoda esiin omia mielenkiinnon kohteita. Kuvataan myös miellyttävä kokemus valokuvaamisesta sekä analysoidaan sellaisia valokuvaamisen osatekijöitä, jotka mahdollistavat nauttimisen. (Kielhofner & Forsyth 2006, 143-144, viitattu 30.9.2016.)

Tottumuksen osa-alueita tarkasteltaessa analysoidaan onko valokuvaamisella mahdollisuus vahvistaa rooleja ja tapoja. Voiko valokuvaamisella vahvistaa sitoutumista tiettyihin rooleihin? Tällä osa-alueella analysoidaan, minkälainen on valokuvaamisen merkitys erilaisissa rooleissa. Mitä roolia valokuvaaminen mahdollisesti auttaa tunnistamaan? Miten valokuvaaminen organisoii te-

kemistä tavoiksi ja mitä ajallisia, suoriutumisen, sosiaalisen kanssakäymisen tapoja ja tottumuksia valokuvaamiseen voi sisältyä? Suorituskapasiteetin osa-alue jätetään tyypillisesti vähäiselle tarkastelulle Inhimillisen toiminnan mallissa. Mikäli ilmenee syytä tarkastella näitä asioita tarkemmin, suositellaan käytettäväksi Inhimillisen toiminnan mallin rinnalla jotakin toista toimintaterapian viitekehystä tai mallia. (Kielhofner & Forsyth 2006, 144-149, 152, viitattu 30.9.2016.)

Toiminnan analyysissä Inhimillisen toiminnan mallin mukaan tarkastellaan, miten koko valokuvaamisen prosessi vahvistaa, tuottaa tai selkiyttää toiminnallista identiteettiä, toiminnallista pätevyyttä sekä toiminnallista adaptaatiota. Sovellusanalyysissä tarkastellaan, miten valokuvaamista voidaan yleisesti soveltaa ja porrastaa Inhimillisen toiminnan mallin mukaan. Käytettäessä toiminnan analyysiä tietyn asiakkaan kanssa siihen sisällytetään asiakkaan kanssa tehdyt sovellukset. Toiminnan analyysissä Inhimillisen toiminnan mallin mukaan tarkastellaan, miten koko valokuvaamisen prosessi vahvistaa, tuottaa tai selkiyttää toiminnallista identiteettiä, toiminnallista pätevyyttä sekä toiminnallista adaptaatiota. (Kielhofner & Forsyth 2006, 152-154, viitattu 30.9.2016.)

6 POWERPOINT -ESITYKSEN SUUNNITTELU JA TOTEUTUS

6.1 PowerPoint -esityksen laatukriteerit

Sosiaali –ja terveysalalla palvelutuotteen laadun varmistaminen on tärkeää. Laatu kiinnostaa niin tuotteiden käyttäjiä, maksajia, omaisia kuin kouluttajia ja muita alan asiantuntijoita. Laadukas tuote on sellainen, joka vastaa käyttäjän tarpeisiin ja on kilpailukykyinen muiden tuotteiden kanssa. Laatukriteeri kuuluu Stakesin laatimaan sosiaali- ja terveydenhuollon laatusanastoon, ja se tarkoittaa laadun määrittämisen perusteeksi valittua ominaisuutta. (Jämsä & Manninen 2000, 127-128.)

Valitsimme ensimmäiseksi laatukriteeriksi tuotteellemme käytettävyyden. Laatukriteerinä käytettävyys kuvaa tuotteen käytön mahdollisuuksia kohderyhmällä eri käyttöympäristöissä (Vilka & Airaksinen 2003, 53). Projektissamme käytettävyydellä tarkoitetaan erityisesti opetusmateriaalin teknistä toteutusta ja sen helppoutta, mutta myös joustavuutta opetusmateriaalin käyttötarkoituksissa. Tuote on esimerkiksi tietokoneen kovalevyllä tai muistitikulla säilytettävä tiedosto. Sosiaali- ja terveysalalla audiovisuaalisen tiedon välittäminen on lisääntynyt ja Oulun ammattikorkeakoulussa käytetään usein PowerPoint -esityksiä opetusmateriaaleina. Koskimiehen (2002, 138-143) mukaan liikkuvan kuvan ja äänien käyttö on suositeltavaa, mutta tilannekohtaista. Tuotteemme on PowerPoint –esitys, johon sisältyy tekstidiojen lisäksi kuvattua videomateriaalia. PowerPoint -esityksen käytettävyys teknisen toteutuksen osalta on hyvä, sillä suurimmassa osassa Oulun ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalan yksikön luokkahuoneista on tietokone, videotykki ja valkolakana, jolle tietokoneen kuva heijastetaan. Tuotteessamme tarkoitamme käytettävyyden joustavuudella sitä, että opetusmateriaalia voi käyttää joko kokonaan tai osittain myös muiden kuin toiminnan analyysin ja sovelluksen opetukseen esimerkiksi toiminnan havainnointiin.

Opetusmateriaalina tuotteemme tärkeimpiä laatukriteerejä oli informatiivisuus toiminnan analyysistä sekä valokuvaamisesta. Yksinkertaisimmillaan informatiivisuus tarkoittaa sitä, että sanoman vastaanottajan epätietoisuus vähenee sanoman kuvaamasta kohteesta. Informatiivisuus on monitahoista, sillä se riippuu siitä, tarkastellaanko sanomaa lähettäjän vai vastaanottajan näkökulmasta. Lähettäjän näkökulmasta sanoma on informatiivinen, kun se välittyy vastaanottajalle tuottaen halutun reaktion. Vastaanottajalle sanoma ei ole aina informatiivista, sillä vastaanottaja voi tietää jo entuudestaan kohteena olevasta asiasta. Informatiivisuus on siis riippuvaista sanoman sisällös-

tä sekä vastaanottajien aikaisemmista tiedoista. (Ruuska 2007, 110-111.) Tuotteemme tarkoitus on välittää informaatiota toiminnan analyysistä opiskelijoille PowerPoint –esityksen kautta. Tuotteessamme sisältö voi olla joillekin vastaanottajista ennalta tuttua, jolloin sanoma ei ole heille informatiivista. Opetusmateriaalia käyttävä henkilö, esimerkiksi opettaja, arvioi missä vaiheessa opintoja hyöty sanomasta opiskelijoille on suurinta.

Havainnollisuus oli kolmas laatuksiteerimme. Havainnollisuuteen sisällytämme esteettisyyden sekä sisällön järjestyneisyyden ja konkretisoimisen. Tuotteessamme järjestyneisyys näkyy siten, että otsikoimme diat Inhimillisen toiminnan mallin käsitteiden mukaisesti. Havainnollistaminen tarkoittaa havainnollisen opetusmateriaalin luomista. Havainnollistaminen kuuluu esittävän opetuksen peruseräatteisiin ja se on yhtä lailla tärkeä, oli sitten kyse yksittäisen henkilön ohjaustilanteesta tai suuresta ryhmästä. (Heikkilä & Rönkkö 2006, viitattu 23.4.2016.) Havainnollistaminen mahdollistaa opiskeltavan asian vastaanottamisen, ymmärtämisen, jäsentämisen sekä muistamisen. Havainnollistamisen keinoja ovat muun muassa av-välineiden käyttö, demonstroiminen sekä esimerkkitapausten käyttö. Tuotteeseemme liittyy olennaisesti av-välineet, sillä PowerPoint -esitys välittää tietoa kielellisen ilmaisun, esimerkiksi puheen ja tekstin, sekä visuaalisen (kuva) ja audiitiivisen (ääni) ilmaisun avulla. (Jämsä & Manninen 2000, 59.) Tuotteeseen sisältyy myös videolle talletettua demonstraatiota ja pyrimme luomaan esteettisesti miellyttävän tuotteen. Esteettisyys luo virikkeisyyttä ja herättää sekä ylläpitää mielenkiintoa havainnollistamisen rinnalla. Määrittelemme tuotteelle tuotteen ulkoasun sen värit sekä tekstin kirjasintyylin eli fontin. Diasarjan tulee olla yhdenmukainen ja suunnittelu tulee aloittaa peruskalvopohjan luomisesta. Tähän sisältyy esimerkiksi yrityksen tai organisaation logon ja muiden kaikissa kalvoissa toistuvat tiedot. Päätösikko, alaotsikot ja teksti sijoittuvat dioissa samoihin kohtiin helpottaen hahmotusta. Diojen tiivistäminen on erityisen tärkeää onnistuneen esityksen kannalta. Dialla saisi olla korkeintaan kolme asiaa lyhyesti mainittuna tai yksi graafinen kuvaaja. (Koskimies 2002, 140.) Esteettisesti miellyttävä kokonaisuus voi lisätä asiakkaan sitoutumista tuotteen käyttöön, vaikkakin asiakas ei itse usein tunnista syitä sille, miksi tuote vetää puoleensa (Heikkilä & Rönkkö 2006, viitattu 23.4.2016; Jämsä & Manninen 2000, 103-104).

6.2 PowerPoint -esityksen pedagogiset ratkaisut

Opetusmateriaalina tuotteemme tekoon liittyy olennaisesti myös opetusalaan liittyviä asioita, kuten opetusmateriaalin pedagogiset ratkaisut. Seuraavassa perustelemme PowerPoint -esityksen tekoon vaikuttavia tekijöitä ja opetuksen peruskäsitteitä. Hirsjärven (1990) mukaan opetus tarkoit-

taa vuorovaikutusta, joka on kasvatustavoitteiden suuntaista, ja jonka tarkoituksena on aikaansaada oppimista. Oppiminen on käyttäytymisessä havaittava pysyvä muutos, joka johtuu olion ja ympäristön vuorovaikutuksesta, joko systemaattisesti tai tahattomasti (Atjonen & Uusikylä 2005, 18).

Opetus voi tapahtua monin eri tavoin, ja näitä tapoja kutsutaan opetustavoiksi. Opetustapojen taitava ja tarkoituksenmukainen käyttö kuuluu opettajien perustaitoihin. Opetustapoja voidaan luokitella ryhmiin eri teoreetikoiden mukaan. Matti Koskenniemen mukaan opetustavat voidaan jakaa kolmeen pääryhmään, joita ovat opettajakeskeiset muodot, oppilaskeskeiset muodot ja yhteistoiminnalliset muodot. Opetuksen ulkoisista piirteistä ei voi suoraan sanoa, miten opettaja- tai oppilaskeskeistä opetus on (Atjonen & Uusikylä 2005, 120). Katsomme opetusmateriaalimme olevan osittain opettajakeskeistä opetustapaa tukeva väline, sillä Paalasmaan (2000, 91) mukaan älytaulut ja dokumentti-kamerat ovat opettajakeskeiseen opetukseen kuuluvia välineitä, ja opetusmateriaalimme esittämiseen tarvitsee niitä tai niiden kaltaisia välineitä. Opetusmateriaalimme voisi myös katsoa olevan luokittelussa lähimpänä opettajakeskeisten muotojen opettajan esitystä sekä yhteistä harjoitusta, joita tarkastelemme lähemmin.

Opettajakeskeisiin muotoihin kuuluvat tavat, joissa opettaja laittaa työn alulle ja ohjaa sitä. Opettajakeskeisten muotojen luokka voidaan jakaa opettajan esitykseen, opettajan kyselyyn ja yhteiseen harjoitukseen. (Atjonen & Uusikylä 2005, 120.) Opettajan esitys tarkoittaa nimensä mukaisesti sitä, että opettaja esittää opetettavan aineiston. Suunnittelimme PowerPoint –esityksen, jonka opettaja esittää opiskelijoille. Microsoft PowerPoint on esitysgrafiikkaohjelma, jolla voi luoda diaesityksiä. Esityksiin voi sisältyä kuvia, kuvioita, liikkuvaa kuvaa, tekstiä ja kaavioita. Esityksessä voi käyttää erilaisia elementtien siirtymätapoja sekä efektejä, ja esityksen voi tallentaa, tulostaa tai julkaista. (Korhonen 2013, viitattu 13.5.2016.) Suunnittelimme opetusmateriaaliin niin tekstiä, kuvia, ääntä kuin liikkuvaa kuvaa. Kyriacou (1995) on koonnut yhteen tehokkaan opettajan esityksen piirteet:

- Opettajan esitys on selkeä, looginen, ymmärrettävä ja kuulijoidensa tasolla.
- Esityksajan tulee perusopetuksessa rajoittua 10 minuuttiin ja varttuneempien oppilaiden kanssa 20 minuuttiin.
- Opetuksen tulee olla kielellisesti vaihtelevaa. Opettajan oma innostus motivoi oppilaita.
- Etenkin oppilaiden elämään ja kokemuspäiriin kuuluvien esimerkkien käyttö on suositeltavaa.

- Opetuksen ymmärtämistä arvioidaan havainnoimalla ja antamalla oppilaiden esittää kysymyksiä.

Pyrimme suunnitelmassamme opetusmateriaalin selkeyteen niin sisällön kuin ulkoasun puolesta. Erityisesti kiinnitimme huomiota selkeiden ja loogisten, mutta kielellisesti vaihtelevien lauserakenteiden muodostamiseen. Valitsimme yhden esimerkkitoiminnan, joka kulki opetusmateriaalin mukana alusta loppuun saakka. Valokuvaus on toiminta, joka on jossain muodossa varmasti kaikkien opiskelijoiden kokemuspäiriin kuuluva. Suunnitellessamme PowerPoint –esityksen pituutta emme laskeneet diojen määrää, ja esityksajan arvioiminen oli hankalaa, sillä se riippuu esittäjästä sekä yleisöstä. PowerPoint –esityksen esittäminen vie aikaa enemmän kuin 20 minuuttia, mutta ottaen huomioon, että opiskelijoiden oppitunnit ovat melko pitkiä ja oppitunteja voi tauottaa, pidimme 34:n dian PowerPoint –esitystä kohtuullisen pituisena.

Myös Vuorinen (1993, 39) on nostanut esille opetusprosessiin vaikuttavia opetusperiaatteita, jotka vaikuttavat motivaation säilymiseen ja tulosten saavuttamiseen. Hän mainitsee viisi keskeistä opetusperiaatetta:

- havainnollistaminen ja konkretisointi
- aktivointi
- vaihtelu
- yhteistoiminta ja yksilöinti
- palaute

Opetusmateriaalissamme olemme erityisesti kiinnittäneet huomiota havainnollistamiseen. Vuorisen (1993, 39) mukaan useampien aistien käyttö samanaikaisesti on oppimisen kannalta tärkeää. Useiden aistien käyttö tuo oppimiseen konkretiaa ja auttaa opittavaa asiaa pysymään muistissa paremmin. Useiden aistien samanaikaiseen käyttöön voidaan ohjata havainnollistamalla opetusta kuvilla, äänitteillä sekä liikkuvalla kuvalla. (Vuorinen 1993, 39.) Opetusperiaatteen mukaisesti opetusmateriaalissamme pyrimme aktivoimaan opiskelijoita välitehtävillä, jotka voivat sisältää edellä mainittuja elementtejä. Vaihtelu tuotteessamme tarkoittaa sitä, että välitehtävät ovat monipuolisia, osa tehdään yksin ja osa yhteistoiminnassa.

Yhteinen harjoitus on yleinen opetusmuoto. Siinä oppilaat tekevät tehtäviä usein opetusmateriaalin ohjaamina, mutta vastuu työstä ja sen ohjauksesta kuuluu opettajalle. Tuotteessamme opiske-

lijat tekevät harjoituksia esimerkiksi keskustelemalla, mutta opettaja kokoaa opiskelijoiden vastaukset. Yhteisen harjoituksen käyttö on mietittävä tarkoin, sillä opetuksen isäntänä se johtaa helposti oma-aloitteisuuden ja opiskelumotivaation vähenemiseen. (Atjonen & Uusikylä 2005, 123.)

Viime vuosina on pyritty aktiivisesti vähentämään opettajakeskeistä opetusta ja lisäämään oppilakeskeistä opetusta. Kuitenkin opettajakeskeiselle opetukselle on aikansa ja paikkansa, opettajan kerronta voi olla innostavaa, kehittävää ja ajatuksia herättävää. Opettajan tehtävä on myös rakentaa monipuolista opetusta, ja näin ollen siihen kuuluu joskus myös opettajakeskeinen opetus. (Paalasmaa 2000, 126.) Opettajakeskeinen opetus voi olla paikallaan esimerkiksi silloin, kun suuri osa oppilaista omaa behavioristisen oppimiskäsityksen. Vaikka oppilaalla olisi hyvät metakognitiiviset taidot, hän saattaa olla hukassa joutuessaan itse aktiiviseksi tiedonkäsittelijäksi, sillä hän on tottunut siihen, että opettaja jakaa tiedon ja jäsentää oppimisprosessin eri vaiheet. (Nurmela & Suominen 2011, 28-30.) Opiskelumateriaalin suunnitteluun vaikutti osin omat oppimiskäsityksemme ja kokemuksemme toimivasta opetuksesta. Molemmat meistä koemme, että oppimiskäsityksemme ovat behavioristisia, joten opettajakeskeisen opetusmateriaalin luominen tuntui luontevalta. On myös huomioitava, että opettajan pedagogiset ratkaisut kumpuavat hänen omasta oppimiskäsityksestään, ja siksi on suositeltavaa tehdä opiskelijoiden kanssa asioita niin kuin itse parhaaksi näkee (Nurmela & Suominen 2011, 21). Päädyimme PowerPoint –esitykseen otettamme huomioon niiden opettajien toiveet, jotka opetusmateriaalia tulevaisuudessa käyttävät.

6.3 PowerPoint -esityksen kehitysprosessi

Sosiaali- ja terveystieteiden tuotteiden kehityksessä voidaan katsoa olevan viisi perusvaihetta, joista ensimmäinen on kehittämistarpeen tunnistaminen (Jämsä & Manninen 2000, 28). Oulun ammattikorkeakoulun opettajat olivat tunnistaneet tarpeen uudelle opetusmateriaalille. Ideavaiheessa pyritään löytämään keinoja kehittämistarpeen ratkaisemiseksi (Jämsä & Manninen 2000, 30.) Opettajien ilmaistua tarpeen tuotteelle lähdimme ideoimaan tuotetta.

Luonnosteluvaiheessa analysoidaan tuotteen suunnittelua ja toteutusta ohjaavia tekijöitä (Jämsä & Manninen 2000, 43). Aloitimme tuotteen suunnittelun keskustelemalla tuotteesta sitä käyttävän opettajan kanssa. Aluksi ajattelimme tuotteen keskittyvän enemmän valokuvaamisen käyttöön toimintaterapiassa niin, että tuote olisi sisältänyt esimerkiksi sovelluksia valokuvaamisen käytöstä terapeuttisena menetelmänä. Keskustelussa tavoitteeksi hahmottui tuote, jonka kehityksinä toimii toiminnan analyysi ja adaptaatio valokuvaamisesta Inhimillisen toiminnan mallin mukaan. Tuot-

teen tarkemmassa suunnittelussa opettajan kanssa saimme melko vapaat kädet tuotteen suunnitteluun ja toteutukseen.

Tuotteen suunnittelussa teimme aluksi word –dokumentille käsikirjoituksen, jossa kävimme läpi diaesityksen rakenteen, jossa hyödynsimme Inhimillisen toiminnan mallin käsitteitä. Luonnostelimme käsikirjoitusta ensisijaisesti toimintaterapian tutkinto-ohjelman opettajan tarpeiden pohjalta. Kävimme läpi erilaisia elementtejä, joita voisimme diasarjaan sisällyttää ja koimme videoklipit ja valokuvat havainnollistavina. Suunnittelimme videoiden sisällön sekä kävimme läpi mahdollisia kuvauspaikkoja. Tutustuimme myös kirjallisuuteen, joissa käsiteltiin hyvän PowerPoint –esityksen ominaisuuksia. PowerPoint –esityksen tekemiseen käytimme Microsoft Office 2013 –ohjelmaa, joka oli valmiiksi meistä toisen koneella. Valitsimme PowerPoint –esityksen teemaksi Pinta –nimisen teeman, jonka värimaailma on vihreä. Diojen pääotsikoiden fonttikooksi valitsimme 28, kun tekstin ja alaotsikoiden koot vaihtelivat 20 ja 16 välillä. Fonttina käytimme Trebuchet MS:ää.

Kehittelyvaiheessa aletaan tehdä tuotetta suunnitelman mukaisesti noudattaen valittuja työmenetelmiä. Opetusmateriaalina tuotteemme on tarkoitus välittää informaatiota, joten sen sisällön tulisi muodostua tosiasioista. Vaikka luonnosteluvaiheessa on suunniteltu tuotteen sisältö ja ulkoasu, kehittelyvaiheessa voidaan vielä tehdä niitä koskevia muutoksia. (Jämsä & Manninen 2000, 54-56.) Tietoperustaa laatiessa olimme jo perehtyneet tietoon, josta tuotteemme sisällön tulisi muodostua. Videoihin halusimme sisällyttää valokuvaamisen vaiheet, sekä havainnollistaa, mitä taitoja valokuvaaminen vaatii Inhimillisen toiminnan mallin näkökulmasta. Ymmärsimme suunnitellesamme PowerPoint –esityksen sisältöä ja rakennetta, että koska esityksen on tarkoitus toimia opetusmateriaalina, on siihen tarkoituksenmukaista sisällyttää erilaisia tehtäviä. Tehtävänannot liittyivät videolla nähtäviin tilanteisiin ja niiden analysoimiseen. Arvioimme, että PowerPoint –esitys tulee kestämään siihen sisältyvine tehtävineen kokonaisuudessaan noin kolmen 45 minuutin opetustunnin ajan.

Kuva- ja videomateriaalin keräämisen toteutimme pääasiassa ulkona luonnossa. Käytimme omia digijärjestelmäkameroitamme, joten niiden käyttöön perehtymiseen ei tarvinnut varata aikaa. Kamerajalusta toimi kuvausrekvisiittana videolla nähtävissä näytellyissä tilanteissa. Tarvitsimme kaksi kameraa, koska toinen meistä kuvasi, kun toinen näytteli valokuvaamista. Kuvasimme kuvamateriaalia useana päivänä, yhteensä noin kahden tunnin ajan. Käytimme videomateriaalin editoimiseen iMovie –ohjelmaa, joka on Mac – tietokoneissa valmiina oleva videonkäsittelyohjelma. PowerPoint –esitykseen editoimme kaksi videoklippä valokuvaamisesta. Koska videot oli-

vat pituudeltaan alle 5 minuuttia, eivät ne vaatineet erillistä käsikirjoitusta. Saatuamme tuotteen valmiiksi, lähetimme sen opettajalle, joka tulee käyttämään sitä opetuksessaan. Koska videoklipit olivat kooltaan niin suuria, ettei niitä voinut sähköpostiin mahduttaa, toimitimme ne opettajalle muistitikulla.

Jämsä & Mannisen (2000, 81) mukaan tuotteen viimeistelyvaiheessa tuotetta on testattu ja sitä voidaan hioa saadun palautteen perusteella. Tuotteen viimeistelyvaiheessa teimme tuotteesta palautelomakkeen, jossa kävimme läpi tuotteen laatukriteerejä. Lähetimme palautelomakkeen opettajalle, jotta hän voisi arvioida täytyivätkö tuotteessamme esittämämme laatukriteerit. Opettajamme ei testannut tuotetta opiskelijaryhmän kanssa, mutta antoi palautteen oman kokemuksensa ja tietojensa pohjalta. Kävimme läpi opettajalta saamamme palautteen ja analysoimme sen. Tämän jälkeen viimeistelimme esityksemme ja teimme siihen tarvittavat muutokset palautteen pohjalta. Kirjoitimme kirjallisen opinnäytetyöraportin, jossa arvioimme koko projektia sekä PowerPoint –esityksemme prosessia ja laatukriteereiden täyttymistä. PowerPoint –esitykseen tehtävät muutokset koskivat Inhimillisen toiminnan mallin käsitteitä. Tarkensimme niitä toiminnan analyysissä lisäämällä teoretietoa. Tämän lisäksi meidän tuli kirjoittaa näkyviksi vastaukset opiskelijoille esittämiimme kysymyksiin. Muutosten tekemiseen käytimme kahden päivän aikana yhteensä noin kahdeksan tuntia. Valmis PowerPoint –esityksemme tuli sisältämään 39 diaa, joihin sisältyi kaksi videoklippä sekä neljä valokuvaa.

7 PROJEKTIN ARVIOINTI

7.1 Projektin päätehtävien arviointi

Projektimme ensimmäinen päätehtävä oli aiheeseen perehtyminen. Aiheeseen perehtymisen aloitimme elokuussa 2014. Huomasimme, että valokuvaamisen käytöstä toimintaterapiassa oli haastava löytää sopivaa tutkittua tietoa. Usein kohtasimme käsitteitä, jotka sivusivat valokuvaamisen käyttöä terapeuttisesti, mutta kyseiset tutkimukset eivät olleet toimintaterapian tutkimuksia. Oulun ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalan yksikön kirjaston informaation kanssa löysimme joitakin tutkimuksia, mutta mielestämme ne eivät olleet riittäviä. Tutkimuksien etsiminen olikin loppujen lopuksi ”turhaa”, sillä opinnäytetyömme aihe muuttui. Opinnäytetyömme aiheen selkiytyttyä PowerPoint –esityksen muotoiseksi opetusmateriaaliksi toiminnan analyysistä ja sovelluksesta valokuvaaminen esimerkkitoimintana, etsimme teorialtietoa toimintaterapia tietokirjoista, ja haasteeksi osoittautui kirjojen saatavuus. Joskus haluamamme kirja oli varattu tai se ei muuten ollut saatavilla. Aikaa kului suunniteltua enemmän teorialtiedon keräämiseen, ja koska monet toimintaterapian tietokirjat ovat englanniksi, niiden lukemiseen kului aikaa oletettua enemmän. Aiheeseemme liittyvät käsitteet myös vaihtelivat lähteistä riippuen, mikä hankaloitti tiedon tulkitsemista.

Seuraava tehtävämme oli projektin suunnittelu, joka alkoi huhtikuussa 2016. Projektin suunnittelun aloitimme projektityötä koskevaan kirjallisuuteen tutustumalla, sillä kumpikaan meistä ei ollut tehnyt projektimuotoista opinnäytetyötä aiemmin. Projektityötä koskevaan kirjallisuuteen tutustuminen auttoi meitä hahmottamaan työmme kokonaisuutena. Teorian pohjalta jatkoimme suunnittelua laatimalla projektisuunnitelman. Huomasimme, että tietoa löytyi hyvin suomen kielellä. Suunnitellessamme projektia opinnäytetyön ohjauksessa kävi ilmi, että tarvitsimme vielä tietoa hyvän opetusmateriaalin tekemisestä, joten palasimme kirjallisuuden ääreen. Tämä vaihe oli hieman haastava, sillä meidän täytyi perehtyä opetusalan kirjallisuuteen. Toisaalta vaihe oli tärkeä, sillä se auttoi meitä valitsemaan tuotteen laatukriteerit.

Projektisuunnitelmaan määrittelimme projektiorganisaation, projektin päätehtävät sekä projektin taustan, johon sisältyi projektin lähtökohdat sekä projektin tavoitteet. Lisäksi projektisuunnitelmaan kuvasimme projektin aikataulun, kustannusarvion sekä kartoitimme riskit ja teimme suunnitelman niiden hallitsemiseksi. Aikataulun suunnitteleminen oli toisinaan haastavaa, koska täytyi

arvioida, kuinka paljon aikaa eri vaiheet vievät. Hyödynsimme Theseuksesta löytyvien projekti-
muotoisten opinnäytetöiden suunnitelmia, arvioidessamme oman projektimme vaiheiden aikatau-
lua. Riskejä kartoittaessamme totesimme, että työemme oli monelta osin teknologiasta riippuvai-
nen, minkä vuoksi näimme riskeinä tietokoneiden hajoamisen, joka voi pahimmillaan johtaa työn
menettämiseen. Myös tietokoneen ohjelmat, joita työn tekoon tarvitsimme, olivat haavoittuvaisia.
Olimme huolellisia työn säilyttämisen suhteen, pidimme uusinta versiota aina useammassa lait-
teessa talletettuna. Täten emme missään vaiheessa menettäneet työtä, vaikka välillä tekniikka ei
pelannut. Olimme pyrkineet ottamaan huomioon sellaiset inhimilliset riskit, kuten sairastumisen,
mutta projektin loppuvaiheilla molemmat sairastelivat kausiflunssaa, mikä vaikutti jaksamiseem-
me. Olimme molemmat myös töissä opinnäytetyön tekemisen aikana, mikä osaltaan vaikutti ete-
nemisen sujuvuuteen ja myös jaksamiseen.

Kolmas päätehtävämme oli PowerPoint -esityksen suunnittelu ja toteutus. Päätehtävä alkoi hei-
näkuussa 2016. PowerPoint -esityksen käsikirjoitus ei noudattanut yleisiä käsikirjoituksen teke-
misen ohjeita, sillä se tehtiin sovitusti Inhimillisen toiminnan mallin käsitteitä mukaillen. Käsikirjo-
ituksen tekeminen vei aikaa, mutta helpotti tuotteen rakentamista. Emme pyytäneet käsikirjoituk-
sesta palautetta, sillä käsityksemme toimeksiantajan toiveesta oli melko selkeä. Siirtyminen toteu-
tukseen tapahtui siis nopealla aikataululla. Tuotteen tekeminen käsikirjoituksen pohjalta oli vaiva-
tonta ja melko nopeaa. Koimme sen tekemisen luovana ja virkistävänä vaihteluna. Pohdimme
tuotteen ulkonäköä ja asettelua. Valitsimme tuotteen pääväriksi vihreän, koska koimme sen ym-
päristöön ja oppimiseen soveltuvaksi väriksi. Teknistä osaamista tarvittavien tietokoneohjelmien
osalta meillä oli, joten työskentely oli sujuvaa. Lopuksi kysyimme tuotetta käyttävältä opettajalta
palautetta tuotteen sisällöstä.

Viimeinen päätehtävä oli projektin päättäminen. Päätimme projektin lokakuussa 2016. Projektin
päättämisessä viimeistelimme esityksen muokkausehdotusten pohjalta ja arvioimme päätehtävi-
en ja laatukriteerien toteutumisen sekä tavoitteisiin pääsyn. Ensimmäiseen versioon tuotteesta
saimme melko paljon muokkausehdotuksia, joten tuotteen viimeistelyyn kului aikaa. Sa-
malla kirjoitimme loppuraporttia, jossa arvioimme päätehtävien ja laatukriteerien tavoitteeseen
pääsyn. Parantelimme vielä tietoperustaa kirjoittaessamme loppuraporttia, mutta tietoperustan
valmistuttua loppuraportin kirjoittaminen oli melko nopeaa. Koemme loppuraportin antavan hyvän
kuvan tuotteestamme ja sen tarkoituksesta.

7.2 Projektin tavoitteiden saavuttamisen arviointi

Projektimme tulostavoitteena oli valmistaa PowerPoint –esitys toiminnan analyysistä ja sovelluksesta esimerkkitoimintana valokuvaaminen Oulun ammattikorkeakoululle opetusmateriaaliksi, toimintaterapian tutkinto-ohjelman opettajien käytettäväksi. Teimme 34:n dia mittaisen PowerPoint –esityksen, joka annettiin Oulun ammattikorkeakoulun opettajille muistitikulla, joten tämä tavoite toteutui. Koemme, että PowerPoint –esityksestä tuli pääosin sellainen, kuin olimme suunnitelleet. Olimme suunnitelleet, että PowerPoint –esityksen voisi siirtää myös internetin välityksellä, mutta tiedoston koko oli liian iso esimerkiksi sähköpostilla siirrettäväksi.

Projektimme välitön tavoite oli, että Oulun ammattikorkeakoulun toimintaterapian tutkinto-ohjelman opettajat käyttävät PowerPoint –esitystä opetusmateriaalina opettaessaan toiminnan analyysia ja sovellusta. Projektimme aikana tämä tavoite ei täytynyt, mutta tiedämme, että tuotetta tullaan käyttämään opetuksessa. Opettajamme mukaan toiminnan analyysin ja sovelluksen opintojakso tulee keväällä toteutukseen.

Projektimme ensimmäinen, selkeä kehitystavoite oli, että Oulun ammattikorkeakoulun toimintaterapian tutkinto-ohjelman opettajat vakiinnuttavat opetusmateriaalin käytön tutkinto-ohjelmassa. Vaikka tätä tavoitetta emme voi vielä arvioida, uskomme, että tuotteemme vakiintuu Oulun ammattikorkeakoulun opettajien käyttöön, sillä tuotteemme on monipuolinen ja helposti saatavilla. Pidempiaikainen kehitystavoite on, että opiskelijat hyötyvät PowerPoint -esityksestä opetusmateriaalina ja kokevat sen havainnollistavana ja toiminnan analyysiä ja sovellusta konkretisoivana. Tätä kehitystavoitetta ei voi arvioida ennen kuin useampi opiskelija on opiskellut toiminnan analyysiä ja sovellusta tuotteen avulla, mutta uskomme tuotteen sisällön olevan sen selkeyden sekä havainnollistavuuden vuoksi sellainen, että se edesauttaa oppimista. Erityisesti valokuvaamisen käytön esimerkkitoimintana uskomme konkretisoivan toiminnan analyysin ja sovelluksen teoriaa. Tuotteen teossa noudatimme yleisiä PowerPoint –esityksen tekoa koskevia ohjeita, mikä edesauttaa mielenkiinnon ylläpitämiseen esityksen aikana.

7.3 Projektin laatuksitekereiden arviointi

Valitsimme ensimmäiseksi laatuksitekereiksi tuotteellemme käytettävyyden. Projektissamme käytettävyydellä tarkoitetaan erityisesti opetusmateriaalin teknistä toteutusta ja sen helppoutta, mutta myös joustavuutta opetusmateriaalin käyttötarkoituksissa. Tuotteessamme tarkoitamme käytettä-

vyöden joustavuudella sitä, että opetusmateriaalia voi käyttää joko kokonaan tai osittain myös muiden kuin toiminnan analyysin ja sovelluksen opetukseen esimerkiksi toiminnan havainnointiin.

Koemme tuotteemme pääosin täyttävän käytettävyyden laatukriteerin. Tuotteen tekninen toteutus muuttui hieman, kun huomasimme, että tuote on tiedostokooltaan liian iso siirrettäväksi internetin välityksellä, esimerkiksi sähköpostilla. Kuitenkin tuotteemme on helposti siirrettävä muistitikulla tai –kortilla, lisäksi tuotteen voi tallentaa tietokoneen kovalevyille, jolloin sen käyttö ei vaadi muistitikun tai –kortin hallussapitoa. Useimmissa Oulun ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveystieteiden yksikön luokkahuoneista on tietokone, valkolakana ja videotykki, jolloin PowerPoint –esityksen käyttö opetusmateriaalina on tekniseltä toteutukseltaan helppo. Suunnittelimme, että tuotteen käyttö olisi joustavaa niin, että sitä voisi käyttää myös muiden kuin toiminnan analyysin ja sovelluksen opetukseen. Mielestämme tuotteen avulla on mahdollista opettaa esimerkiksi toiminnan havainnointia, sillä tuote sisältää videomateriaalia valokuvaamisesta. Videomateriaalissa esitetään esimerkiksi taitoja, joita opiskelijat opettelevat havainnoimaan. Koemme, että tuote tukee myös toimintaterapian viitekehysten ja mallien opetusta Inhimillisen toiminnan mallin osalta, sillä tuotteessamme analysoidaan valokuvaamista tämän mallin mukaisesti.

Opetusmateriaalina tuotteemme tärkeimpiä laatukriteerejä oli informatiivisuus toiminnan analyysistä. Tuotteemme tarkoitus on välittää informaatiota toiminnan analyysistä sekä valokuvaamisesta opiskelijoille PowerPoint –esityksen kautta. Mielestämme lopputulos tuotteestamme on informatiivinen, sillä kokosimme siihen tiivistetysti tietoa toiminnan analyysistä ja sovelluksesta käyttäen useita lähteitä. Aluksi kokosimme tuotteeseemme tietoa yhden teorian näkökulmasta, mutta korjausehdotusten mukaisesti lisäsimme tietoa. Tuotteemme sisältää myös informaatiota valokuvaamisesta, erityisesti sellaisista valokuvaamisen osa-alueista, jotka on hyvä ottaa huomioon käytettäessä sitä toimintaterapiassa. Tällaisia ovat esimerkiksi lait valokuvaamisen taustalla. Joillekin opiskelijoille tieto valokuvaamisesta voi olla jo ennalta tuttua, jolloin sanoma ei ole heille informatiivista, mutta tuotteessamme käsitellään valokuvaamista pääosin sellaisista näkökulmista, että mielenkiinto pysyy kuitenkin yllä. On myös mahdollista, että toiminnan analyysi ja sovellus on osalle opiskelijoista jo tuttua, mutta opetusmateriaalia käyttävä henkilö, esimerkiksi opettaja, arvioi missä vaiheessa opintoja hyöty sanomasta opiskelijoille on suurinta.

Havainnollisuus oli kolmas laatukriteerimme. Havainnollisuuteen sisällytämme esteettisyyden sekä sisällön järjestyneisyyden ja konkretisoimisen. Tuotteemme on järjestelmällinen, sillä se on otsoikoitu pääosin Inhimillisen toiminnan mallin käsitteiden mukaisesti. Tuotteemme otsikoinnissa on

myös käytetty toiminnan analyysiin ja sovellukseen liittyviä tärkeimpiä käsitteitä. Olimme suunnitelleet, että käyttäisimme tuotteessa av-välineitä, demonstroimista sekä esimerkkitapauksia tu-
kemassa havainnollisuutta. PowerPoint –esityksemme sisältää kielellistä, visuaalista sekä auditi-
vistä informaatiota, sillä siinä on tiivistetysti tekstiä, kuvia sekä videomateriaalia. Valokuvaaminen
toimii tuotteessa toiminnan analyysiä ja sovellusta havainnollistavana esimerkkitoimintana, ja vi-
deomateriaalissa olemme demonstroineet valokuvaamista.

Koemme, että tuotteemme on esteettisesti miellyttävä. PowerPoint –esityksemme tausta on väri-
tykseltään vihreävalkoinen, se on rauhallinen, mutta mielenkiintoinen ja kontrasti taustan ja teks-
tin välillä on selkeä. PowerPoint-esityksen kirjaisintyyli on Trebuchet Ms otsikko/leipäteksti. Kir-
jaisintyyli on pehmeä, mutta hyvin erottuva. Esityksellä on peruskalvopohja, johon kuuluu tekstin
sekä taustan muotoilu sekä dioissa toistuvat tiedot. Esityksen rakentamisessa olemme pyrkineet
noudattamaan hyvän PowerPoint –esityksen ohjeistuksia, mutta joissakin dioissa ohjeistuksia ei
ole noudatettu, esimerkiksi niin, että diassa on enemmän kuin kolme asiaa.

POHDINTA

Opinnäytetyömme alkuperäisen aiheen, Miina Savolaisen voimauttavan valokuvan, valitsimme omien mielenkiintojemme ja yhteistyötahon mielenkiinnon sekä tarpeen perusteella. Emme kuitenkaan pystyneet vastaamaan yhteistyötahon tarpeeseen muun muassa tekijänoikeuskysymysten vuoksi, ja yhteistyötaho jäi projektista pois. Koulumme opettajat olivat huomanneet ajankohdallisen, havainnollistavan opetusmateriaalin puutteen, erityisesti koskien toiminnan analyysiä ja adaptaatiota, joka on yksi toimintaterapian ydinprosesseista. Aloitimme projektin Oulun ammattikorkeakoulu yhteistyötahonamme. Lopullinen aiheemme oli opetusmateriaali toiminnan analyysistä esimerkkitoimintana valokuvaaminen.

Valokuvaamisen valitsemiseen esimerkkitoiminnaksi vaikuttivat myös omat kiinnostuksemme valokuvaamisesta. Toinen meistä on toiminut harrastevalokuvaajana jo useamman vuoden ajan, ja toisenkin kiinnostus valokuvausta kohtaan on kasvanut. Meitä on kiehtonut myös valokuvaamisen muuttuminen viime vuosien aikana. Ajan myötä valokuvien näyttäminen ystäville ja tutuille on tullut helpommaksi ja nopeammaksi. Puhelimesta voi jakaa valokuvan moniin sosiaalisiin medioihin, kuten Facebookiin, Instagramiin, Twitteriin tai Snapchatiin. Tämä on muuttanut valokuvaamisen luonnetta aiemmasta tarkoin harkitusta kuvattavan kohteen asettelusta pikaisiin, epämääräisiin räpsäyksiin; valokuvaaminen on arkipäiväistänyt. Myös omakuvat, niin kutsutut ”selfiet” ovat kasvattaneet suosiotaan, erityisesti nuorten keskuudessa. Ilmiöksi on kasvanut myös ruokakuvaaminen, tapa, jota ei varmasti entisajan kameroilla harrastettu. Tänä päivänä on normaalia katsella ystävän ottamia valokuvia päivällisestään – mutta kuinka moni muistaa kyläreissulla katselleensa valokuva-albumista kuvia ruoka-annoksista?

Koemme, että toiminnan analyysi ja adaptaatio on toimintaterapeuteille tärkeä taito hallita, sillä se on yksi neljästä ydinprosessista. Vaikka ajatus opetusmateriaalista toiminnan analyysistä ja sovelluksesta opinnäytetyön aiheena ei ollut meiltä lähtöisin, pidämme sitä tärkeänä. Erityisesti uusien opiskelijoiden kannalta on tärkeää, että aiheesta löytyy helppolukuista, selkeää ja havainnollistavaa, mutta samalla informatiivista materiaalia. Siten muodostuivatkin tuotteemme laatukriteerit, joita ovat käytettävyys, informatiivisuus ja havainnollisuus. Olemme tyytyväisiä laatukriteerien valintaan ja koemme niiden olevan osuvia tuotteemme luonnetta ajatellen. Erityisesti havainnollisuuden sekä informatiivisuuden osalta koemme tuotteen vastaavan laatukriteerejä.

Koemme, että projektin aikana, erityisesti sen teoriaperustan laatimisen aikana, tietomme ja ymmärryksemme toiminnan analyysistä ja sovelluksesta sekä niiden tärkeydestä kasvoi. Lisäksi opimme uusia asioita ja ymmärsimme paremmin aiemmin opittua tietoa Inhimillisen toiminnan mallista, vaikka olemme opintojen aikana sekä työssämme sitä hyödyntäneet. Teoriaperustan laatiminen vaati tiedonhakua ja –käsittelyä, mikä mahdollisti oman oppimisemme lisääntymisen.

Mielestämme olisimme voineet kehittää tuotteen käytettävyyttä lisää, jos aika ei olisi ollut rajallinen. Laatuksiteereiden sekä muiden tuotetta ohjaavien tekijöiden yhdistämisen koimme haastavaksi. Teoriatiedon sisällyttäminen tuotteeseen oli haastavaa sen laajuuden vuoksi. Projektimuotoisen opinnäytetyön tekeminen oli meille molemmille ensimmäinen laatuaan, siksi koimme haastavaksi hahmottaa opinnäytetyön tekemisen vaiheita ja sen vaatimuksia. Ennen kuin huomasimme tutustua teoriatietoon projektin suunnittelusta ja toteutuksesta, olimme hieman hakoteillä työn suhteen. Hyödynnettyämme kirjallisuutta projektityöstä, aloimme hahmottaa kokonaisuutta. Myös opettajien ohjeet auttoivat työssä etenemisessä.

Opinnäytetyöprosessimme alkoi syksyllä 2014, mutta koemme, että muu koulutyö ja henkilökohtaiset asiat veivät huomionsa ja opinnäytetyöprosessimme jäi tauolle. Prosessin jatkaminen tämän jälkeen oli haastavaa, vaikka meillä itsellämme oli alusta asti selkeä idea aiheesta, aihe muuttui useampaan otteeseen. Tiedonhaun vaiheet kestivät pitkään ja loppujen lopuksi emme käyttäneet tutkimustietoa ollenkaan. Käytimme opinnäytetyön tekemiseen enemmän tunteja, kuin sen laajuuteen on suunniteltu. Tähän vaikutti esimerkiksi aiheen muuttumisen johdosta tehty turha työ.

Tuotteen suunnittelun koimme mielenkiintoiseksi, emmekä olisi malttaneet odottaa sen toteuttamista. Meidät yllätti se, kuinka motivoivaa ja luovaa tuotteen toteuttaminen muille opiskelijoille voi olla. Tuotteen toteuttaminen oli mielestämme hauskaa ja se poikkesi opinnäytetyömme laatimisesta muuten. Menimme konkreettisesti kuvaamaan metsään videomateriaalia tuotettamme varten. Valokuvaus- ja kuvankäsittelyharrastus tuki tuotteen työstämistä, sillä meillä ei mennyt ylimääräistä aikaa kuvan tai videon käsittelyyn. Olimme varautuneet hyödyntämään tietoteknisesti osaavaa henkilöä tarpeen vaatiessa, mutta olemme tyytyväisiä siitä, että selvitimme tietoteknisetkin tehtävät itse.

Yhteistyökumppaneina olemme toimineet aiemminkin yhdessä koulutehtävissä ja tiesimme yhteistyön sujuvan. Vaikka asumme kaukana toisistamme, olemme osanneet hyödyntää teknologi-

aa, esimerkiksi Skypeä, opinnäytetyötä tehdessämme. Koko prosessi on ollut niin pitkä, että elämäntilanteemme ovat muuttuneet paljon. On ollut tilanteita, joissa toisella on ollut vähemmän aikaa käytettävissä, mutta koemme, että olemme onnistuneet jakamaan tehtäviä tasapuolisesti. Työtämme on auttanut se, että toimeksiantajamme Oulun ammattikorkeakoulu ja opinnäytetyötämme ohjaavat opettajat. Jossain määrin on ollut vaikea hahmottaa milloin opettajat toimivat toimeksiantajien ja milloin ohjaavien opettajien rooleissa. Olemme kiitollisia siitä, että muut projektiin osalliset vastasivat nopeasti tarpeisiimme, kun aikataulumme sitä vaativat.

LÄHTEET

Ang, T. 2015. Valokuvan historia. Jyväskylä: Docendo Oy.

Atjonen, P. Uusikylä, K. 2005. Didaktiikan perusteet. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.

Breines, E. 1995. Occupational Therapy. Activities from Clay to Computers. Theory and Practise. Philadelphia: F.A. Davis Company.

Canadian Assosiation of Occupational Therapists 2016. What is occupational therapy? Viitattu 13.8.2016. <http://www.caot.ca/default.asp?pageid=3024>

Finnfoto. 2006. Valokuvaajan uusi tekijänoikeusopas 2006. Hämeenlinna: Karisto Oy. Viitattu 17.1.2016. http://www.finnfoto.fi/files/2007/12/valokuvaajan_tekijanoikeusopas.pdf

Hagedorn, R. 2000. Tools for practice in occupational therapy: A structured approach to core skills and processes. Edinburgh: Churchill Livingstone.

Harra, T. 2005. Ideologiset juuret. Teoksessa Joutsivuo, T. (toim.) Mistā toi on tullut? Suomaalisen toimintaterapian historia. Suomen toimintaterapeuttiliitto ry. Helsinki: Edita Prima Oy

Hautala, T., Hämäläinen, T., Mäkelä, L. & Rusi-Pyykönen, M. 2011. Toiminnan voimaa. Toimintaterapia käytännössä. Helsinki: Edita.

Hedgecoe, J. 1977. Suuri valokuvauskirja. Toinen painos. Porvoo: WSOY:n graafiset laitokset.

Heikkilä, P. & Rönkkö, M. 2006. Opetusmenetelmät opetuksen monipuolistajina. Viitattu 28.4.2015.
http://www.oamk.fi/amok/oppimat/LO/Opetusmenetelmat06a/html/havainnollistam_.htm

Hirsjärvi, S. 1983. Kasvatustieteen käsitteistö. Helsinki: Otava.

Jämsä, K. & Manninen, E. 2000. Osaamisen tuotteistaminen. Sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Kielhofner, G. 2008. Model Of Human Occupation. Theory and Application. Fourth Edition. USA: Lippincott Williams & Wilkins.

Kielhofner, G., Forsyth, K. 2009. Activity analysis: Teoksessa Duncan, E. A. S. (toim.) Skills for practice in Occupational Therapy. Edinburgh: Churchill Livingstone Elsevier. 91-103.

Kielhofner, G., Forsyth, K. 2011. The Model of Human Occupation. Teoksessa Duncan, E. A. S. (toim.) Foundation for Practice in Occupational Therapy. Edinburgh: Churchill Livingstone Elsevier. 136-154.

Viitattu

30.9.2016

<https://play.google.com/books/reader?id=brnGvDBgB3sC&printsec=frontcover&output=reader&hl=fi&pg=GBS.PP1>

Korhonen, J. 2013. PowerPoint –opas. Viitattu: 13.5.2016.
<http://kojuta.mbnet.fi/atkopetus/oppaat/pp.htm>

Koskimies, R. 2002. Asiantuntijan esiintymistaito. Onnistuneen esityksen kulmakivet. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Kyriacou, C. 1995. Direct teaching. Teoksessa An Introduction to Teaching: Psychological Perspectives. Desforges, C. (ed.), Oxford: Blackwell.

Lammi, O. 2014. PowerPoint 2013 tehoa viestintään. Jyväskylä: Docendo Oy.

Law, M. 2002. Evidence-Based Rehabilitation. A Guide to Practice. USA: Slack Incorporated.

Nelson, D. 1996. Therapeutic Occupation: A Definition. The American Journal of Occupational Therapy. 10, 775-782.

Nurmela, S. Suominen, R. 2011. Verkko-opettaja. Helsinki: WSOYpro Oy.

Paalasmaa, J. 2000. Aktivoi oppilaasi. Jyväskylä: PS-kustannus

Rikoslaki. 19.12.1889/39.

Rissanen, T. 2002. Projektilla Tulokseen - Projektin suunnittelu, toteutus, motivointi ja seuranta. Jyväskylä: Kustannusosakeyhtiö Pohjantähti.

Ruuska, K. 2007. Pidä projekti hallinnassa. Suunnittelu, menetelmät, vuorovaikutus. Helsinki: Talentum Media Oy.

Savolainen M. 2009. Voimauttava valokuva. Teoksessa Halkola U., Mannermaa L., Koffert T. & Koula L. 2009. Valokuvan terapeuttinen voima. Keuruu. Otava. 211-227

Silfverberg, P. 2007. Ideasta projektiksi. Projektin vetäjän käsikirja. Viitattu 13.5.2015. http://www.helsinki.fi/urapalvelut/materiaalit/liitetiedostot/ideasta_projektiksi.pdf

Taylor, C.M. 2008. Finding and appraising the evidence. Teoksessa Sumsion, T. Client-Centered Practice in Occupational Therapy. A guide to implementation. 2. painos. Toronto: Churchill Livingstone.

Tekijänoikeuslaki. 24.3.1995/446.

Vilkka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Vuorinen, I. 1993. Tuhat tapaa opettaa. Vammala: Koulutuskeskus Novus Oy.

LIITTEET

LIITE 1. KUSTANNUSARVIO

LIITE 2. TYÖOHJELMA

LIITE 3. OPETTAJAN PALAUTELOMAKE POWERPOINT -ESITYKSESTÄ

KUSTANNUSARVIO**LIITE 1**

Kustannusarvio	Suunniteltu €	Toteutunut €
Opiskelijoiden työ (10€h)	4200	4900
Vertaisarvioijan työ (10€h)	160	80
Matkakustannukset	400	545
Materiaalikulut	45	25
Yhteensä	5205	5470

TYÖOHJELMA

LIITE 2

Tehtävä	Aloituspäivämäärä	Lopetuspäivämäärä	Suunniteltu aika	Toteutunut aika
Aiheeseen perehtyminen	8/14	8/16	133h	120h
Aiheen valinta	8/14	4/16	2h	2h
Tietoperustan kokoaminen	9/14	9/16	90h	80h
Tietoperustan korjaaminen	2/16	9/16	40h	38h
Projektin suunnittelu	4/16	8/16	50h	57h
Projektisuunnitelman kirjoittaminen	4/16	8/16	40h	40h
Projektisuunnitelman korjaaminen	5/16	8/16	10h	17h
Tuotteen suunnittelu ja toteutus	7/16	9/16	177h	176h
Esityksen käsikirjoituksen tekeminen	7/16	7/16	8h	16h
Kuvamateriaalin hankinta	8/16	8/16	30h	20h
PowerPoint –esityksen kokoaminen	8/16	9/16	110h	90h
PowerPoint –esityksen korjaaminen	9/16	9/16	20h	45h
Projektin päättäminen	9/16	10/16	60h	109h
Loppuraportin kirjoittaminen	9/16	9/16	30h	67h
Loppuraportin korjaaminen	9/16	10/16	13h	30h

Tuotteen esityksen laatiminen ja esittäminen			16h	11h
Tuotteen antaminen yhteistyötaholle		10/16	1h	1h
Yhteensä			420	462

Hei, toimintaterapian tutkinto-ohjelman opettaja!

Tämä on opinnäytetyömme tuloksena syntyneen PowerPoint –esityksemme palautelomake. Kiitos, kun olet lupautunut arvioimaan työmme laatukriteereiden toteutumista. Työmme on opetusmateriaali, jonka avulla opiskelijat oppivat toiminnan analyysiä ja sovellusta esimerkkitoimintana valokuvaaminen. Laatukriteerijämme työlle ovat käytettävyys, informatiivisuus sekä havainnollisuus.

Ohessa taulukko, jossa on väittämiä. Merkitse rasti siihen kohtaan, jonka koet parhaiten kuvailevan PowerPoint –esitystämme.

Vastausvaihtoehdot ovat:

- Täysin samaa mieltä
- Osittain samaa mieltä
- Osittain eri mieltä
- Täysin eri mieltä

	Täysin samaa mieltä	Osittain samaa mieltä	Osittain eri mieltä	Täysin eri mieltä
Käytettävyys				
Esityksen sisältö etenee johdonmukaisesti.				
Esityksessä on kuvattu asiasisältö ymmärrettävästi.				
Esitystä voidaan käyttää erilaisiin käyttötarkoituks-				

siin, esimerkiksi toiminnan havainnoinnin harjoitteluun.				
Esitys on vaivaton ottaa osaksi opetusta teknisen toteutuksen osalta.				
Esitys pedagogiset ratkaisut soveltuvat oppimiskäsitykseen.				
Informatiivisuus				
Esityksessä on riittävästi asiasisältöä. Esityksen tehtävät kannustavat opiskelijoita oppimaan yhdessä.				
Esityksessä kerrotaan oikeaoppisesti toiminnan analyysistä ja sovelluksesta.				
Esityksessä käytetään Inhimillisen toiminnan mallia oikeaoppisesti ohjaamassa toiminnan analyysia ja sovellusta				
Esityksen tehtävät edesauttavat opiskelijoiden ymmärryksen lisäämistä toiminnan analyysistä ja sovelluksesta.				
Esityksen tehtävät kannustavat opiskelijoita ongelmanratkaisutaitojen				

käyttämiseen.				
Esityksessä kerrotaan valokuvaamisen käytössä toimintaterapiassa huomioitavista seikoista.				
Havainnollisuus				
Esityksessä havainnollistetaan opituksi tarkoitettua asiaa, esimerkiksi toiminnan analyysiä ja sovellusta.				
Esitys on mielenkiintoinen.				
Esitys on innostava.				
Esityksessä on sopivasti liikkuvaa kuvaa.				
Esityksessä on sopivasti kuvia.				
Esityksessä on sopivasti tekstiä diaa kohden.				
Esitys on esteettisesti miellyttävä.				
Esitys mahdollistaa opiskelijoiden luovuuden käytön.				

Mitä muuta haluaisit sanoa esityksestä? (esim. kehittämisen kohteita, onnistumisia, vastasiko esityksen sisältö aiheeseen):

Kiitos palautteestasi!